

2024

РІЧНИК

ВСТУП	4	ПРИКОРДОННЕ ЗІТКНЕННЯ	
КЛАСИФІКАЦІЯ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	5	ВІРМЕНІЯ – АЗЕРБАЙДЖАН	28
		КИРГИЗСТАН – ТАДЖИКИСТАН	29
МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ВІЙНИ	6	ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ	
ВІЙНА		АФГАНІСТАН	30
УКРАЇНА	7	ЛІВІЯ	32
ІЗРАЇЛЬ	12	М'ЯНМА	34
СИРІЯ	14	МАЛІ	36
ЄМЕН	16	БУРКІНА-ФАСО	38
ПІВДЕННИЙ СУДАН	18	ДР КОНГО	39
СУДАН	21	СОМАЛІ	40
ЕФІОПІЯ	24	НІГЕРІЯ	41
ЦАР	26	МОЗАМБІК	42
		ЧАД	44
		КАМЕРУН	46
		ЗАХІДНА САХАРА	48
		НІГЕР	49
		СЕНЕГАЛ	50
		ЗАХІДНЕ ПАПУА (ІНДОНЕЗІЯ)	51
		БЕЛУДЖИСТАН (ПАКИСТАН Й ІРАН)	52

ТЕРАКТИ

ТАЇЛАНД	54
---------	----

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА
КРИЗА

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА	56
БАНГЛАДЕШ	58
БАЛКАНИ	60
ІРАК	67
ІРАН	68

ДИПЛОМАТИЧНЕ
ПРОТИСТОЯННЯ

ГАЯНА – ВЕНЕСУЕЛА	70
ГРЕЦІЯ – ТУРЕЧЧИНА	71
КОРЕЙСЬКИЙ ПІВОСТРІВ	73
ТАЙВАНЬ	75

ЗМІСТ

Вступ

НАЦ «УССД» продовжує щорічний проєкт із моніторингу воєнної активності у світі. До вашої уваги «Індекс війни-2024».

У 2024 році головною подією у глобальному масштабі продовжила бути російсько-українська війна, що за інтенсивністю технічних засобів стала однією з наймасштабніших після Корейської війни, а також наймасштабнішим конфліктом Європи з 1945 року. Серйозні наслідки для світу та близькосхідного регіону має палестино-ізраїльська війна, яка розпочалася терористичною атакою ХАМАС на Ізраїль, а потім переросла в воєнну операцію Ізраїлю в Секторі Гази, а згодом перекинулась на Ліван і призвела до обміну повітряними ударами між Іраном та Ізраїлем. В кінці року швидке падіння режиму Башара Асада в Сирії призвело до кардинальної перебудови балансу сил в регіоні та падіння впливу росії.

Росте напруга в Тихоокеанському регіоні. Традиційно складною є ситуація навколо Тайваню в контексті регулярних військово-морських навчань Китаю. Особливе занепокоєння викликає демонстрація військової загрози та заяви про готовність КНДР до війни, що супроводжується прямою участю Пхеньяна в російсько-українській війні.

На території менш розвинутих держав і далі тривають багаторічні конфлікти, хоча значна їх частина зменшує інтенсивність у рамках переговорного процесу (наприклад, в Ефіопії). Водночас розгортається потенційно масштабний конфлікт між ДР Конго та Руандою.

Атаки єменських хуситів на цивільні судна у Червоному морі продовжують загрожувати

безпеці глобальних ланцюгів поставок.

Традиційно напруженою залишається ситуація в Західній Африці, де росія посилює нестабільність і підтримує воєнні перевороти.

Сила і далі залишається основним аргу-

ментом вирішення міжнародних суперечок

Характерною рисою стало відновлення кон-

венційних засобів ведення війни, з фронто-

вим зіткненням численних армій. З іншого

боку, очевидним стало значення технічного

рівня, передусім у сфері точності та швидко-

сті передачі даних.

Російсько-українська війна — це частина

глобального зіткнення, «тихої третьої світо-

вої війни», що розгортається з 2011 року на

багатьох театрах воєнних дій. Це війна без

оголошення, із залученням усіх компонен-

тів «війни четвертого покоління», що раз-

по-раз проривається назовні через відкриті

воєнні конфлікти.

Поряд із проксі-протистоянням США і КНР

активно в силову конкуренцію втручаються

регіональні лідери — Іран, Туреччина.

Посилюється вплив мережевих воєнізова-

них формувань та виникнення інструменту

квазідержав. Ці квазідержави заповнюють

лакуни «мертвих зон», які утворюються

поза межами впливу національних держав,

регіональних лідерів та внаслідок страте-

гічного протистояння наддержав. На повну

потужність залучені приватні армії.

Прямі військові втручання, паралельно

з широким використанням невійськових

інструментів тиску та примусу, посилюють

тренд на використання сили як способу

досягнення політичних цілей.

К л а с и ф і к а ц і я

В О Є Н Н И Х К О Н Ф Л І К Т І В

Експерти Недержавного аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень» для аналізу воєнної активності у світі пропонують класифікацію воєнних конфліктів:

Війна:

- світові війни
(здебільшого між кількома коаліціями)
- регіональні війни
- локальні війни
- міждержавні війни
(у тому числі у фазі низької інтенсивності)
- війни між державою та коаліцією
- іноземна інтервенція
- громадянська війна (різного рівня інтенсивності, включно із зовнішнім втручанням)

Прикордонне зіткнення

(обмежений збройний інцидент)

Локальний конфлікт

Воєнний переворот

Теракт

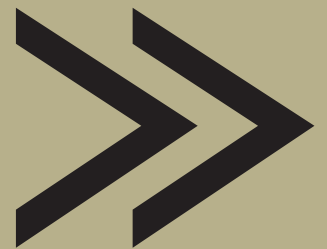
(або партизанська акція в іншій оптиці)

Внутрішньополітична криза – напруга, політична криза

(з можливістю ескалації, зовнішнього втручання)

Дипломатичне протистояння – торговельні війни, дипломатичні конфлікти

Воєнні конфлікти

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ВІЙНИ – РОЗГЛЯД НАЯВНИХ У СВІТІ КОНФЛІКТІВ, ЩО АКТИВНО ПРОЯВЛЯЮТЬСЯ ЗА ПЕРІОД ДОСЛІДЖЕННЯ ЧЕРЕЗ НИЗКУ ІНДИКАТОРІВ, ЩО ОКРЕСЛЮЮТЬ СУТНІСТЬ, ПРОТІКАННЯ КОНФЛІКТУ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, КЛАСИФІКАЦІЮ ЇХ ЗА РІВНЕМ НАПРУГИ: ВІД НАЙБІЛЬШ ГАРЯЧИХ ДО ПРОТИСТОЯНЬ МІНІМАЛЬНОГО РІВНЯ.

Війна Україна

Попри несприятливі зовнішні та внутрішні фактори, воююча Україна в 2024 році зуміла виконати одразу кілька важливих стратегічних завдань:

- зрив плану російських загарбників повністю окупувати територію Донецької та Луганської областей і перейти в стратегічний наступ на території Запорізької області;
- повноцінне перенесення війни на територію країни-агресора;
- розгортання роботи вітчизняного ВПК для забезпечення власних потреб Сил оборони України.

Головний стратегічний ефект від виконання цих завдань — Україна зберігає стійкість у протистоянні агресору та доводить, що Кремль не зможе реалізувати своє головне завдання в поточній війні — остаточно ліквідувати україн-

ську державність з усіма подальшими катастрофічними наслідками для українського народу.

Варто наголосити, що цей стратегічний ефект був досягнутий зокрема і всупереч внутрішнім проблемам нашої країни, про які буде сказано нижче.

Водночас слід також звернути увагу й на те, що кремлівське керівництво демонструє свою відірваність від реальності, тому досі продовжує безпідставно вважати, начебто має можливості перемогти Україну в цій війні та нав'язати свою волю всьому цивілізованому співтовариству.

Оцінка стратегічної ситуації потребує збалансованості, особливо на тлі переконаності новообраної адміністрації Дональда Трампа, що повномасштабну агресію Росії проти України можна зупинити виключно політичним шляхом.

СИТУАЦІЯ НА ФРОНТІ

Якщо узагальнити суб'єктивну картину в інформаційному просторі нашої країни, то підсумок подій на фронті для України в 2024 році виглядає приблизно так:

- після тривалих та кровопролитних боїв Сили оборони України були вимушені відступити зокрема з Авдіївки та Вугледара; при цьому причинами відступу були не тільки об'єктивні фактори, як перевага ворога в живій силі й техніці, а й суб'єктивні фактори, як недоліки в системі командування;
- також слід вказати і на згортання операції Сил оборони України на лівобережній частині Херсонщини, що відбулося влітку 2024 року;
- крім того, ворог зумів закріпити фактор своєї переваги в повітрі активним використанням керованих авіабомб — поєднанням бомб радянського стандарту з модулями УМПК, які дають дальність скиду на 70 кілометрів і більше та дають можливість виконувати роль «літаючої артилерії»;
- постійною проблемою є нестача живої сили для комплектування Сил оборони України, яка пов'язана не тільки з об'єктивним демографічним фактором, а й із проблемами проведення мобілізації;
- свій вплив також справила затримка військової допомоги від США як провідної військової потуги цивілізованого світу, яка по суті не надходила протягом січня-квітня 2024 року, що в свою чергу створило для рашистів стратегічну перевагу по часу мінімум на 5 місяців;
- крім того, однією з базових при цьому вигля-

дає проблема «розриву поколінь» командного складу в тому вигляді, як вона подається в медіа.

На цьому тлі насправді цілком логічним є те, що населення нашої країни сприймає обстановку на фронті як вкрай несприятливу, що загалом відбивається на моральному духові країни, показниках виконання мобілізації та (ймовірно) морально-психологічному стані значної частини особового складу Сил оборони України.

Однак якщо брати об'єктивну складову, за якої перемога — це передусім зрив планів ворога, то в цьому ракурсі Сили оборони України мають мінімум п'ять вагомих стратегічних здобутків на фронті:

- зрив наступальної операції армії РФ на Харків у травні 2024 року, за підсумками якої ворог не зміг виконати своє бодай проміжне завдання — наближення до міста Харків на дальність обстрілу ствольною артилерією;
- зрив наступальних зусиль ворога протягом вересня-жовтня 2024 року на Покровському напрямку, що хоча й відбувався у форматі «пожежної команди», але дозволив зірвати на даний момент плани армії РФ з наступу безпосередньо на стратегічно важливе українське місто Покровськ;
- зрив планів армії РФ провести стратегічну наступальну операцію на Півдні України з метою повністю нівелювати здобутки СООУ в контрнаступальній операції;
- успішний початок та проведення операції на Курському напрямку, що не тільки дозволило перенести війну на територію країни-агресора, а й заодно дещо мінімізувати активність ворога на формально «другорядних» напрямках, як наприклад Південь та Куп'янський напрямок (примітка — у тотальній війні, яку розв'язала росія, поняття «другорядний» напрямок є скоріше умовним; крім того, в поточній ситуації зниження кількості штурмів ворога на кілька десятків відсотків навіть на окремих напрямках уже є значним досягненням);
- ну і врешті — блокування спроби спецслужб країни-агресора остаточно дестабілізувати внутрішню

ситуацію в Україні шляхом розпалення диверсійної війни з підпалом автомобілів військовослужбовців та елементів критичної інфраструктури (зокрема залізничного транспорту).

Описані вище п'ять стратегічних успіхів Сил оборони України підкреслюють, чому кремль не здатен наразі досягнути свого головного завдання — остаточної ліквідації української державності з усіма подальшими катастрофічними наслідками для українського народу.

Що стосується питання втрат — за офіційно оголошеними даними, з лютого 2022 року наша країна втратила 43 тисячі військових убитими та 370 тисяч пораненими; при цьому західні ЗМІ в маніпулятивних цілях у своїх публікаціях подають загальну кількість наших втрат у кілька сотень тисяч.

На цьому моменті ми підходимо до головної проблеми воюючої України — розриву в комунікаціях по горизонталі «народ-армія-влада». Комунікація по цій горизонталі з питань ситуації на фронті, питань мобілізації, наших втрат та здобутків могла би бути значно ефективнішою. Зараз у цій площині є лакуни, які не тільки заважають Україні бути ефективнішою, але й дають простір зацікавленим силам на Заході тиснути на нашу країну, аби зробити її піддатливішою до вимог кремля.

УСПІХИ УКРАЇНСЬКОГО ОПК ТА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ВІД КРАЇН ЗАХОДУ

Що стосується роботи вітчизняної «оборонки», то за підсумками 2024 року слід визначити такі успіхи:

- розгортання вітчизняних далекобійних крилатих ракет на базі ПКР «Нептун», які вперше за всі роки Незалежності були використані для ударів по території країни-агресора;
- виготовлення близько 6 тисяч далекобійних дронів-камікадзе, застосування яких дозволило

провести дві стратегічні кампанії — по виведенню з ладу потужностей російських НПЗ навесні 2024 року та ураженню снарядних арсеналів армії РФ восени 2024 року;

- розгортання виробництва вітчизняних боєприпасів під артсистеми «радянських» калібрів, успішні роботи з підтримання в строю бронетанкової та авіаційної техніки стандарту «Варшавського договору».

Водночас, щодо нашого ОПК слід окреслити й наявний перекис — за публічною інформацією, на підприємствах нашої оборонної промисловості працює загалом 300 тисяч осіб, що насправді у 10 разів менше, ніж на об'єктах ВПК країни-агресора (орієнтовно до 3,5 мільйона осіб). Це підкреслює необхідність подальших зусиль із розгортання потужностей вітчизняного оборонно-промислового комплексу.

Протягом 2024 року були повідомлення також про розгортання на території України спільних підприємств із концерном Rheinmetall з ремонту та вироб-

ництва бронетехніки, артилерійських боєприпасів та систем протиповітряної оборони. Однак реальний ефект від запуску цих об'єктів слід чекати уже в 2025–2026 роках, оскільки запуск таких виробництв завжди має відкладений ефект.

Щодо військової допомоги від країн Заходу, то тут слід відзначити два базові моменти.

Перший — в 2024 році Сили оборони України отримали перші винищувачі західного зразка F-16 та значну кількість зенітних ракет до систем ППО західного зразка, що дозволило зірвати намір РФ із завдання критичних збитків нашої енергосистемі та критичній інфраструктурі.

Другий — фактичний обсяг допомоги від США, Німеччини та інших країн Заходу в поточному році був недостатнім для ефективної оборони, що в свою чергу підкреслює необхідність зміцнювати український оборонно-промисловий комплекс.

СТРАТЕГІЧНЕ СТАНОВИЩЕ РОСІЇ

Тут слід виділити такі пункти:

- кремлівське керівництво досі остерігається проведення справді масштабної мобілізації на території росії, тому воліє покладатись на «проміжні» варіанти, як залучення військ із Північної Кореї та найманців з умовного регіону «Глобального Півдня»;

- кремлівське керівництво також отримало до 100 балістичних ракет KN-23 від КНДР, що саме по собі є безпрецедентним кроком у світовій історії воєн, але в контексті агресії проти нашої країни це дало скоріше психологічний, аніж стратегічний ефект;

- аналогічною до п. 2 є також історія із застосуванням балістичної ракети середньої дальності під позначенням «орешнік», яку керівництво рф намагається використовувати скоріше як елемент стратегічного шантажу;

- за поточними даними, росіяни мають запас

старих радянських озброєнь на складах зберігання ще орієнтовно на 2–3 роки бойових дій з поточними темпами; але судячи з усього, для кремлівського керівництва є проблемним питання про те, що робити після вичерпання цього запасу.

Зважаючи на окреслені вище чотири стратегічні фактори, виглядає логічним, що кремлівське керівництво на поточному етапі війни робить ставку саме на:

- терористичні ракетні та дроніві удари;

- психологічне залякування та покладання на русофільські сили на Заході.

Ці інструменти рф використовує для нав'язування своєї волі Україні та іншим країнам, оскільки армія рф на практиці виявилася нездатною поставити нашу країну в ситуацію прямої воєнної поразки.

Висновки та рекомендації

На тлі окресленої вище стратегічної ситуації у війні рф проти України впливають такі висновки:

- воююча Україна має значні успіхи у зриві агресивних планів кремлівського керівництва, які, однак, не були достатньо прокомуніковані для наших громадян та країн Заходу;
- кремль зіткнувся з неможливістю нав'язати свою волю чисто воєнним шляхом, тому був вимушений вдатися до інструментів гібридного впливу та інструментів прямого терору;
- є потенціал для зміцнення позицій воюючої України з метою остаточного зриву агресивних планів кремлівського керівництва.

На цьому тлі виникають рекомендації загального характеру, зміст яких завжди буде предметом внутрішньополітичних дискусій:

- покращувати комунікацію по горизонталі «населення-влада-армія» з тим, щоб не лишати простір для інформаційних операцій кремлівських сил;
- докладати зусиль для розвитку вітчизняного ОПК як інструмента стратегічної автономії.

Війна Ізраїль

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Безпечовий ландшафт Ізраїлю характеризується постійними викликами. Ізраїль розпочав тривалу воєнну операцію «Щит і меч» проти ХАМАС у Газі після серії масштабних ракетних атак і вторгнень наприкінці 2023 р. Конфлікт загострився у 2024 р. з великими жертвами з обох боків. Ізраїль завдав масштабних авіаударів, а ХАМАС продовжив ракетні обстріли ізраїльських міст, зокрема Тель-Авіва та Єрусалима. Бойові дії призвели до масштабних руйнувань у Газі, загостривши гуманітарні проблеми та міжнародну критику дій Ізраїлю.

Після 15 місяців конфлікту Ізраїль і ХАМАС домовилися про припинення вогню, розпочате 19 січня 2025 р. Ця угода передбачає поетапний обмін заручниками та полоненими, наразі звільнено 90 палестинських полонених і плану-

ється подальший обмін. Хоча багато ізраїльтян підтримують цю угоду, в коаліції прем'єр-міністра Нетаньяху є опозиція, особливо з боку ультраправих членів, які виступають за повторну окупацію Газі. Ця внутрішня незгода створює ризик для стабільності режиму припинення вогню.

На Західному березі річки Йордан відбулися значні хвилювання, посилилися зіткнення між ізраїльськими силами безпеки та палестинськими бойовиками, а також загострилася напруженість між поселенцями та палестинцями.

У 2024 р. Ізраїль провів значні військові операції в Лівані через ескалацію загроз з боку «Хезболли», бойового угруповання, яке підтримує Іран. Загострення на ізраїльсько-ліванському кордоні були частими, оскільки «Хезболла»

здійснювала напади на міста на півночі Ізраїлю. Ізраїль відповів цілеспрямованими ударами по позиціях «Хезболли».

Напруга загострилася після серії провокацій, включаючи вторгнення безпілотників у повітряний простір Ізраїлю та напади на ізраїльські прикордонні міста. Зіткнення вздовж ізраїльсько-ліванського кордону призвели до жертв з обох сторін, що спонукало Ізраїль розпочати військові операції. Ізраїль завдав превентивних авіаударів по ракетних сховищах, командним центрам і тренувальним таборам «Хезболли» на півдні Лівану. Удари також були націлені на критично важливу інфраструктуру, яку використовує «Хезболла», наприклад тунелі та фабрики з виробництва зброї. Армія оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) провела обмежені транскордонні рейди, щоб порушити матеріально-технічне забезпечення та ланцюжки поставок «Хезболли». Ці рейди були спрямовані на пускові майданчики

для ракетних атак і мали на меті нейтралізувати цінні цілі. Після ракетних обстрілів ізраїльських міст «Хезболлою» Армія оборони Ізраїлю здійснила артилерійські та авіаудари у відповідь. Удари поширилися на райони Бейрута та долини Бекаа, націлившись на політичні та матеріально-технічні мережі «Хезболли». Внаслідок ударів було ліквідовано весь провід «Хезболли».

На півночі Ізраїлю, особливо в таких містах, як Метула поблизу кордону з Ліваном, жителі відчують невизначеність, оскільки 60-денне перемир'я з «Хезболлою» наближається до кінця. Незважаючи на припинення вогню, обидві сторони намагалися не дотримуватися його умов, що призвело до постійної недовіри та напруги. Уряд Ізраїлю висловив занепокоєння щодо виконання угоди ліванськими збройними силами, що сприяє погіршенню ситуації з безпекою в регіоні.

Переговори між сторонами

Ізраїль продовжував свої зусилля щодо розширення угод про нормалізацію з арабськими країнами, спираючись на Авраамові угоди. У той час як зв'язки з такими країнами, як ОАЕ та Бахрейн, поглибилися, прогрес із Саудівською Аравією зупинився через регіональну напруженість і розбіжності щодо питань Палестини.

Кількість потерпілих

Складно порахувати кількість загиблих у Газі, бо цифри надає підконтрольне ХАМАСу міністерство охорони здоров'я. За їхніми даними загинуло з жовтня 2023 р. до 50 тис., переважно цивільних. До 2 млн стали внутрішніми біженцями. З боку Ізраїлю загинуло до тисячі військових і до тисячі цивільних. Більше 500 тис. внутрішньо переміщені цивільні.

Тенденції

Ізраїль у 2024 р. визначався нестабільним середовищем безпеки з активними конфліктами на багатьох фронтах, триванням напруженості з Іраном і внутрішньополітичними розбіжностями.

Гуманітарні наслідки

У Сектор Газа через бойові дії, тиранію ХАМАСу та обстріли склалася надзвичайно важка гуманітарна ситуація. Не вистачає їжі, води, ліків. Безпечних місць всередині Гази не існує. На маленькій площі 42 на 12 км живе 2 млн людей. Також ХАМАС використовує цивільні об'єкти — мечеті, школи, дитячі садки, житлові будівлі, парковки, пляжі — як місця подвійного призначення, прирікаючи їх на знищення (часто з цивільними всередині як із живим щитом). Це призвело до масових жертв у результаті атак ізраїльської армії, яку також звинувачують в геноциді.

Вплив на глобальні процеси

Ядерна програма Ірану та його регіональний вплив залишалися головними проблемами Ізраїлю у сфері національної безпеки. Ізраїльська розвідка повідомила, що Іран наближається до отримання ядерної зброї, що спонукає до таємних операцій і дипломатичного тиску, щоб запобігти подальшому прогресу. Кібератаки між Ізраїлем та Іраном посилюються, причому обидві сторони націлені на критичну інфраструктуру.

Прогноз

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Війна у фазі середньої інтенсивності.

2025 рік і надалі представлятиме виклики для Ізраїлю, хоча він може бути менш жорстоким, ніж попередній рік. Успіх припинення вогню з ХАМАСом і «Хезболлою» має вирішальне значення для підтримки стабільності. Однак внутрішні політичні розбіжності та регіональна нестабільність залишаються серйозними проблемами, які можуть вплинути на траєкторію безпеки Ізраїлю в найближчі місяці.

Сирія Війна

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Сирія переживає складну безпекову та геополітичну ситуацію, що постійно змінюється після нещодавнього повалення режиму президента Башара Асада. Громадянська війна в Сирії, яка тривала з 2011 р., досягла кульмінації наприкінці 2024 р. з падінням режиму Асада. Це стало наслідком того, що коаліція ісламістських повстанських груп захопила ключові опорні пункти. У багатьох регіонах, зокрема в Ідлібі, Алеппо та Дейр-ез-Зорі, зберігалось насильство, оскільки різні угруповання — від залишків прихильників Асада, курдських сил, філій ІДІЛ і повстанських груп — змагалися за контроль. Північна Сирія залишалася нестабільною через турецькі військові вторгнення, націлені на території, контрольовані курдами, що призвело до зіткнень між турецькими військами та Сирійськими демократичними силами.

Усунення Асада в грудні ісламістськими повстанцями завершило 13-річну громадянську війну, що призвело до значних політичних змін. З падінням Асада Сирія увійшла у фазу політичної фрагментації. Різні групи та фракції почали встановлювати контроль над різними територіями, що призвело до локального управління, а також до подальшої нестабільності. Нове керівництво на чолі з Ахмедом аш-Шараом пообіцяло поважати релігійні свободи та створити інклюзивний уряд. Однак скептицизм залишається через минулі зв'язки Аль-Шараа з екстремістськими групами.

ІДІЛ, хоча й зазнала територіальної поразки в

2019 р., зберегла присутність у Сирії, особливо в пустельних районах. Угруповання здійснювало партизанські напади як на військові, так і на цивільні цілі, використовуючи прогалини в управлінні та вакуумі безпеки. У 2024 р. ІДІЛ активізувала свою діяльність у центральних і східних регіонах, націлюючись на сирійські та союзницькі сили, а також на цивільних.

Кількість потерпілих

Загалом із 2011 року загинуло понад 400 тисяч людей, мільйони стали біженцями. За 2023 рік загинуло кілька тисяч військових та цивільних.

Гуманітарні наслідки

У 2024 р. у Сирії тривала одна з найбільших гуманітарних криз у світі. Станом на 2025 р. є дані про 7,2 млн внутрішньо переміщених осіб і 6,2 млн біженців, переважно розміщених у сусідніх країнах. Останнім часом спостерігається збільшення кількості біженців, які висловлюють бажання повернутися додому, причому майже 30% вказують на плани зробити це протягом 2025 року. З 8 грудня 2024 року близько 210 тис. сирійців повернулися в країну.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна.

Тенденції

Хоча кінець режиму Асада знаменує собою важливий поворотний момент, шлях Сирії до стабільності сповнений викликів. Підтримка міжнародної спільноти матиме вирішальне значення у вирішенні проблем безпеки, сприянні гуманітарній допомозі та сприянні економічній відбудові. Крах режиму Асада залишив значний вакуум влади, що призвело до територіальних суперечок між групами ісламістських повстанців, курдськими силами та залишками проасадівських ополчень.

Вплив на глобальні процеси

РФ продовжувала надавати військову підтримку режиму Асада до його падіння, зосереджуючись на забезпеченні своїх стратегічних інтересів, включно з військово-морською базою в Тартусі та авіабазою Хмеймім.

Іран відіграв значну роль у підтримці проасадівських сил через розгортання збройних формувань і радників. Однак крах режиму наприкінці 2024 р. значно знизив вплив Ірану в Сирії.

Туреччина продовжувала свої операції проти курдських сил на

півночі Сирії, наголошуючи на своїй стурбованості щодо курдської автономії та потенційних загроз для національної безпеки Туреччини.

Сполучені Штати зберігали присутність у Північно-Східній Сирії, співпрацюючи з Сирійськими демократичними силами для протидії ІДІЛ та охорони нафтових родовищ.

Прогноз

2025 рік і надалі представлятиме виклики для Ізраїлю, хоча він може бути менш жорстоким, ніж попередній рік. Успіх припинення вогню з ХАМАСом і «Хезболлою» має вирішальне значення для підтримки стабільності. Однак внутрішні політичні розбіжності та регіональна нестабільність залишаються серйозними проблемами, які можуть вплинути на траєкторію безпеки Ізраїлю в найближчі місяці.

Війна

Ємен

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Війна у Ємені триває з 2015 року. Відбувається протистояння між північною частиною країни (де проживають хусити — група шиїтського віросповідання, що підтримує колишнього президента Алі Абдулла Салеха і де сформували рух «Ансар Аллах»), і південною (суніти, підтримують уряд Абд Раббо Мансура Гаді). Хуситів підтримують Іран та меншою мірою росія, південь — Саудівська Аравія та її союзники з-поміж арабських держав, що здійснюють збройну інтервенцію в країну.

Водночас на пустельних околицях розгорнули діяльність терористи, наприклад, «Аль-Каїда на Аравійському півострові» та «Ісламська держава».

Протягом моніторингового періоду продовжувалися бойові дії зі спробами мирного врегулювання на тлі активізації нападів хуситів на торговельні судна в Червоному морі.

У середині грудня в Червоному морі відбулася низка обстрілів комерційних суден, відповідальність за які взяли на себе хусити. Вони заявили, що не збираються пропускати вантажі, які прямують до Ізраїля, якому хусити оголосили війну після початку бойових дій 7 жовтня. У відповідь міністр оборони США Ллойд Остін оголосив про початок міжнародної операції в Червоному морі з метою захисту вантажних перевезень під назвою «Prosperity Guardian». У січні 2024 року адміністрація Байдена повторно внесла хуситів до списку терористичних груп особливого значення (SDGT), хоча у 2021-му вона його звідти виключила.

У лютому 2024 року лідер хуситів Абдул-Малік аль-Хусі пригрозив ескалацією атак на судна в Червоному морі, якщо «агресію проти Гази та блокаду палестинського народу не буде припинено». Того ж місяця Європейський союз оголосив про початок Операції «Аспіди» з метою відновлення безпеки

судноплавства в Червоному морі.

У березні 2024 року хусити заявили про першу атаку на вантажні судна в Індійському океані. До кінця року загальна кількість атак на військові й комерційні судна в регіональних водах перевищила 130.

Протягом року військові об'єкти хуситів піддавалися регулярним бомбардуванням з боку ЄС, США та Сполученого Королівства. Однак зусилля союзників досі не можуть покласти край нападам на судна.

Вплив на глобальні процеси

Регіон розміщений на перехресті транзитних шляхів із Китаю до Суецького каналу та Європи. Зовнішні гравці активно втручаються в конфлікт, що тягнеться понад вісім років. Триває регіональне протистояння Ірану та держав Аравійського півострова (Саудівська Аравія, ОАЕ).

Починаючи з квітня 2022 року хусити та уряд Ємену за посередництва ООН кілька разів домовлялися про перемир'я, завдяки чому вдалося досягти зниження інтенсивності бойових дій, а також зменшити терористичну загрозу в регіоні. Однак загроза значно посилилася через напади на вантажні судна в Червоному морі.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна з іноземними інтервенціями (фактично протистояння коаліцій).

Переговори між сторонами

Попри прогрес, помітний протягом попередніх років, нині мирні переговори перебувають у глухому куті через обурення міжнародної спільноти атаками хуситів на судноплавство.

Кількість потерпілих

Загалом від початку війни внаслідок бойових дій загинуло понад 150 тисяч осіб, з них приблизно 9 тисяч цивільних. 50 тисяч зазнали поранень, до 4 млн стали біженцями. Загальна кількість жертв сягає понад 377 тисяч осіб.

За моніторинговий період загинуло 100–150 військових-хуситів і троє американських військових. Загинули кілька десятків моряків, 25 досі перебувають у полоні в хуситів.

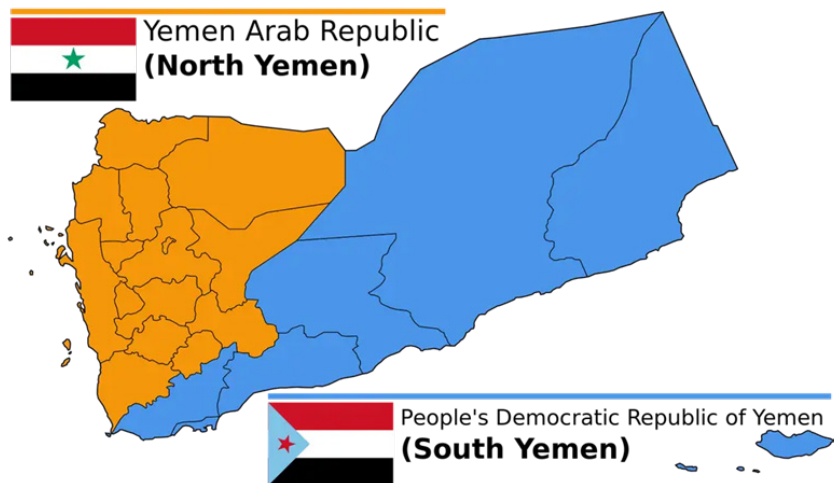
Гуманітарні наслідки

Наслідком гуманітарної кризи став масштабний голод та епідемія холери, від яких протягом 2016–2018 років загинуло понад 80 тисяч осіб. Поки що, завдяки гуманітарній допомозі, загроза усунута, але ризик залишається суттєвим.

Протягом війни понад 227 тисяч осіб померли від голоду і браку медикаментів, з них понад 85 тисяч — діти. Понад 19 тисяч загинули внаслідок бомбардувань.

Yemen Arab Republic
(North Yemen)

People's Democratic Republic of Yemen
(South Yemen)

Тенденції

Тенденція до мирного врегулювання, що набирала сили у 2022–2024 роках, знову змінилася на гостру ескалацію через кризу в Червоному морі. На тлі послаблення позицій Ірану в багатьох точках Близького Сходу Тегеран поки не зацікавлений у мирному розв'язанні єменської проблеми.

Прогноз

У 2024 році багато хто очікував мирного договору між хуситами й визнаним урядом, однак усе змінилося після початку кризи в Червоному морі. У 2025 році очікуємо продовження нападів на цивільні судна. Можливо, будуть відновлені активні бойові дії на суходолі.

Війна Південний Судан

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Громадянська війна в Південному Судані триває з грудня 2013 року. Збройна фаза розпочалася з невдалої спроби перевороту 16 грудня 2013 року, здійсненої військовими, афілійованими з колишнім віце-президентом Ріеком Мачаром.

Паралельно з ескалацією збройного конфлікту посилювалися й мирні ініціативи. Було проведено кілька раундів переговорів, проте підписані мирні протоколи порушувалися через кілька днів. Ускладнює конфлікт різна етнічна належність лідерів воюючих сторін: президент Салва Киїр належить до етносу нуер, тоді як Ріек Мачар — дінка.

Основний мирний документ було підписано 12 вересня 2018 року. Документом закріплювалося, що Ріек Мачар стає одним із п'яти віце-президентів Південного Судану, формується перехідний уряд, новий парламент, повинні відбутися президентські вибори. З того часу триває імплементація мирної угоди з періодичними сутичками між сторонами конфлікту. Варто зазначити, що угоду підписали не всі збройні угруповання, деякі з них досі перебувають у стані військового протистояння з урядовими силами.

У серпні 2022 року було ухвалене рішення про розширення перехідного періоду ще на 24 місяці з метою завершити розпочаті реформи, і після цього повинні були б відбутися президентські вибори.

ОПИС ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ОСТАННІ ПОДІЇ ЗА ДОСЛІДЖУВАНИЙ ПЕРІОД

На сучасному етапі немає великих, інтенсивних зіткнень, проте періодично відбуваються сутички в різних регіонах країни.

У 2024 році конфлікт між урядом Південного Судану й Національним фронтом порятунку (NAS) залишається невирішеним, хоча і спостерігаються деякі спроби посередництва і припинення насильства. NAS, очолювана генералом Томасом Чиреллоу Сваканом, виступає проти урядових сил через звинувачення в монополізації влади президентом Салва Киїром і порушенні інтересів багатьох етнічних груп.

Сутички тривають у регіонах Центральної Екваторії та інших, часто супроводжуючись нападами на мирних жителів, що посилює гуманітарну кризу. NAS не є підписантом Ревіталізованої угоди про вирішення конфлікту (R-ARCSS), підписаної іншими сторонами у 2018 році. Це ускладнює мирний процес, адже NAS прагне незалежного вирішення своїх вимог.

У Верхньому Нілі в лютому-березні 2024 року мали місце сутички нуер і шиннук через боротьбу за ресурси, зокрема землю та доступ до пасовищ. Між-етнічні конфлікти у Верхньому Нілі та інших регіонах Південного Судану часто пов'язані з діями локальних збройних формувань, які представляють окремі громади або діють у їхніх інтересах. У 2024 році серед основних озброєних угруповань, що брали участь у конфліктах: з боку нуер — Білі армії (White Armies), Союзники Руху звільнення народу Судану — опози-

Переговори між сторонами

Переговори між урядом Південного Судану та Національним фронтом порятунку (NAS) тривають, хоча прогрес є обмеженим. NAS не приєдналася до Ревіталізованої угоди про вирішення конфлікту (R-ARCSS), що ускладнює досягнення ширшого консенсусу. Основні складнощі з переговорами включають низький рівень довіри між сторонами, відмінності в цілях і методах вирішення проблеми, а також суперечки навколо участі NAS у формальних мирних процесах.

Основною вимогою NAS є створення більш інклюзивної системи управління, яка враховує права різних етнічних груп, що протистоїть чинній структурі влади, сконцентрованій навколо президента Салва Киїра.

Хоча переговори тривають, досягнення остаточної мирної угоди потребує більшої готовності до компромісу з боку уряду і NAS.

ція (SPLA-IO), з боку шиннук — Збройні формування Шиннук (Chollo militias) та Національний фронт спасіння (NAS).

Збройні конфлікти в таких регіонах, як Аб'ей чи Джонглеї, також залучають групи повстанців, які співпрацюють або протистоять SPLA-IG (урядовим військам). Основним гравцем у міжетнічних і територіальних конфліктах залишаються племінні бойовики (tribal militias), часто створювані через слабкість централізованих сил безпеки.

У травні 2024 року відбулася серія вибухів у столиці країни Джубі, які були пов'язані з невідомими бойовими групами. Ймовірно, інцидент організовано NAS або іншими противниками уряду, хоча чітких доказів їхньої причетності не було надано.

З серпня по жовтень 2024 року тривали масові етнічні вбивства у Джонглеї. Напади бойовиків на села викликали ланцюгову реакцію насильства, спричинену суперечками за природні ресурси та старими образами між етнічними групами нуер, дінка та мурле.

Впродовж року мали місце сутички в зонах Аб'ей та Хегліг між Суданом та нерегулярними формуваннями з сусіднього Південного Судану. Особливо активна фаза сутичок була в червні.

Гуманітарні наслідки

Загалом, за час конфлікту 2,47 млн осіб покинули Південний Судан як біженці, 2 млн стали внутрішньопереміщеними особами. 7,5 млн людей потребували певного типу гуманітарної допомоги чи захисту, 7,7 млн зіштовхнулись із загрозою голоду.

За даними Управління ООН з координації гуманітарних питань, гуманітарної допомоги потребують понад 9 млн людей — понад дві третини населення. За оцінками, 2 млн людей залишаються внутрішньо переміщеними особами, а 2,29 млн втекли до сусідніх країн.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна у фазі низької інтенсивності з періодичними спалахами насильства.

Кількість потерпілих

У період із квітня по червень 2024 року UNMISS задокументувала 1062 жертви міжобщинного та політичного насильства, зокрема 442 убитих, 297 поранених, 197 викрадених і 126 підданих сексуальному насильству. Це означало 32-відсоткове збільшення насильницьких інцидентів і 16-відсоткове збільшення кількості жертв порівняно з першим кварталом 2024 року. Тяжкість насильства була най-

більшою в штаті Варрап, де налічується 32% всіх жертв серед цивільного населення.

Під час етнічних сутичок загинуло понад 300 осіб, від вибухів у столиці — 12 осіб, від насильства у штаті Джонглей — понад 150 осіб.

Загальна кількість смертей з початку конфлікту: близько 500 000.

Прогноз

Південному Судані проведення національних виборів було перенесено з грудня 2024 року на грудень 2026 року. Причиною стали недостатня підготовка та необхідність виконання низки важливих завдань, включно з проведенням перепису населення, розробкою постійної конституції та створенням Національної виборчої комісії. Це рішення, схвалене урядом, зумовлене також питанням безпеки та необхідністю уникнення конфліктів під час виборів.

Неодноразова нездатність підтримувати численні мирні угоди, політична конкуренція та мобілізація озброєних груп свідчать про відсутність справжньої прихильності політичного вирішення з боку лідерів Південного Судану.

Зникнення громадянського та політичного простору зменшує можливості для цивільних осіб брати участь у розробці конституції, правосудді перехідного періоду, національних виборах та інших важливих демократичних процесах.

Часті затримки в демократичному процесі можуть посилити нестабільність і розчарування серед громадськості, підбиваючи довіру до зобов'язань уряду або здатності організувати вільні та чесні вибори.

Війна Судан

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

25 жовтня 2022 року в Судані відбувся державний переворот, внаслідок якого від влади було відсторонено цивільних представників і всі політичні функції було консолідовано в руках військового крила. Головною фігурою перевороту був генерал Абдель Фаттах аль-Бурхан, який відіграв ключову роль в усуненні від влади диктатора Омара аль-Башира у 2019 році.

Причиною перевороту стали протиріччя між військовими та цивільними представниками Суверенної ради та уряду Судану. Зокрема, 17 листопада 2021 року, відповідно до угоди про перехід влади від 2019 року, влада мала повністю зосередитися в руках цивільного крила. Проте існує низка питань, на які військові хотіли б зберегти вплив: розслідування порушень прав людини під час кризи в Дарфурі, дохід від видобувної сфери, чинний лад у безпековій сфері та армії.

З часу перевороту в країні тривали постійні демонстрації та протести з вимогою повернути до країни цивільний уряд. Влада реагує на протести репресіями активістів, арештами, розгонами мітингів.

15 квітня в Судані розпочалася бої за контроль над країною між регулярною армією Судану (лояльною до генерала аль-Бурхана) та парамілітарним угрупованням Rapid Support Forces (RSF), яким керує друга людина в країні генерал Мохамед Хамдан Дагло (відомий як Геметі). Між двома генералами росла напруга через угоду, яка мала б забезпечити перехід влади та цивільне управління країною. Основні протиріччя стосувалися: терміну інкорпорації парамілітарних об'єднань в регулярну армію Судану, контролю над секторами економіки, ієрархії у військових силах.

У 2023 році конфлікт був найбільш інтенсивним у таких районах:

- Хартум — столиця країни, де збройні сили Судану (SAF) та Сили швидкого реагування (RSF) активно боролися за контроль над урядовими установами, аеропортом і житловими районами.
- Омдурман і Бахрі — ключові міста-супутники Хартума, що також стали осередками важких боїв.
- Дарфур (особливо Західний і Північний Дарфур) — зона історичних етнічних конфліктів, де бойові дії викликали значне погіршення ситуації, включаючи масові вбивства й порушення прав людини.
- Кордофан (Південний і Західний) — тут загострення торкнулося сільських і міських поселень, спричинивши гуманітарну кризу.

ОПИС ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ОСТАННІ ПОДІЇ ЗА ДОСЛІДЖУВАНИЙ ПЕРІОД

У 2024 році конфлікт не тільки зберіг інтенсивність у традиційних зонах протистояння, а й поширився на нові регіони: Східний Судан (регіони на Червоному морі, включаючи Порт-Судан), північні регіони Судану (включаючи міста вздовж кордону з Єгиптом), прикордонні регіони з Південним Суданом, міські агломерації в центральній частині країни.

На початку 2024 року RSF здійснили напади на Південний Кордофан, завдавши поразки силам SAF у місті Хабіла в Нубійських горах і просуваючись до Даланга, який взяти не вдалося. Натомість під контроль RSF потрапило місто Муглад у Західному Кордофані.

У січні 2024 року RSF зосередилася на консолідації своїх досягнень у штаті Гезіра, проте повністю взяти під контроль не вдалося. Суданська армія в лютому 2024 року відвоювала частину позицій у місті Омдур-

ман, що стало першим значним проривом для цієї сторони в конфлікті. У квітні 2024 року CBC та їхні союзники почали контрнаступ, атакуючи зі сходу та заходу Вад Мадані.

Станом на квітень 2024 року бойові дії в штаті Хартум тривають, при цьому RSF контролюють південну та західну частини Омдурмана, SAF контролюють північну та східну частини Омдурмана, а RSF контролює більшу частину Хартума та Північного Хартума.

Бойові дії тривали також у штаті Дарфур. Зокрема запеклі бої велися за місто Аль-Фашир у Північному Дарфурі, який залишався останнім плацдармом для Суданської армії в Дарфурі. Станом на вересень 2024 року RSF просунулися в центральні райони Аль-Фашира, при цьому територіальний контроль SAF був найнижчим з початку інтенсивних боїв у травні 2024 року.

У штаті Кордофан RSF намагалися встановити контроль над Західною та Північною частиною. 20 червня 2024 року RSF захопили Аль-Фулу, столицю Західного Кордофану, після того, як CBC відступили з міста після кількох годин боїв. SAF відступили до Бабануси, своєї єдиної бази в Кордофані.

Бої відбувалися також уздовж Нілу. У травні 2024 року RSF почали напади на Суданські сили між штатом Хартум і штатом Ніл, а також у штаті Білий Ніл поблизу кордону зі штатом Гезіра.

Наприкінці червня 2024 року RSF почали штурм районів навколо міста Сеннар. RSF вдалося взяти під контроль міста Сінга, Діндер, Мазмун і Вад-ан-Найл. 3 серпня RSF розпочали свою першу атаку на штат Блакитний Ніл із початку війни.

3 вересня 2024 року вперше з початку війни ба-

ланс сил, здавалося, змінився в бік Суданської армії. 26 вересня Суданська армія розпочала масштабний наступ у Хартумі. У жовтні 2024 року Суданська армія розпочала контрнаступ у штатах Сеннар і Гезіра, які були успішно відбиті у RSF.

Під час останнього сезону дощів, який призвів до затишшя у боях, кожна сторона переозброїла та реорганізувала свої сили. Місцеве населення підтримує в більшій мірі Суданську армію, яка опирається тепер на співпрацю з окремими воєнізованими угрупованнями.

12 січня урядова армія оголосила про звільнення Вад-Мадані — важливого логістичного пункту і столиці штату Аль-Джазіра.

📍 Кількість потерпілих

Проект ACLED зафіксував понад 28 700 смертей по всьому Судану в 2024 році, включаючи понад 7500 смертей цивільних осіб, спричинених безпосередньо насильством. Проте через погіршення стану в країні й так звані непрямі чинники, кількість жертв може сягати 100 тисяч.

🏠 Гуманітарні наслідки

12 мільйонів були внутрішньо переміщеними особами, а ще понад 3,1 мільйона втекли з країни як біженці.

🗣️ Вплив на глобальні процеси

Судан перебуває у стратегічному регіоні Червоного моря, що є однією з найважливіших водних артерій світу. З цієї причини країна привертає особливу увагу США, Росії, Саудівської Аравії, ОАЕ, ЄС. Конфлікт має дестабілізаційний вплив на регіон Східної Африки, який і без того не є стабільним.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна в гострій фазі з численними жертвами.

Переговори між сторонами

Протягом 2024 року було вжито різноманітні мирні ініціативи для врегулювання конфлікту в Судані між Збройними силами Судану (SAF) і Силами швидкої підтримки (RSF). Проте видимого прогресу досягнути не вдалося.

Серпень 2024 року: у Женеві були заплановані мирні переговори, організовані спільно Швейцарією та Саудівською Аравією, з метою припинення бойових дій, які спалахнули у квітні 2023 року. Незважаючи на переговори в Женеві, протиборчі сторони не дійшли остаточної згоди, що спонукало до обговорення альтернативних підходів до мирних переговорів.

Президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган запропонував виступити посередником між Суданом і Об'єднаними Арабськими Еміратами (ОАЕ) для врегулювання напруженості, підкресливши прихильність Туреччини територіальній цілісності та суверенітету Судану.

У грудні RSF оголосила про плани співпраці із запропонованим новим цивільним урядом, що викликало занепокоєння щодо можливого поділу та створення паралельних адміністрацій у Судані.

Прогноз

Конфлікт між Збройними силами Судану (SAF) і Силами швидкого реагування (RSF) може розширитися на нові регіони через боротьбу за стратегічні ресурси (воду, золото, нафту). Очікується поглиблення хаосу в Дарфурі, Хартумі та інших нестабільних зонах. Переговори між сторонами виглядають малоімовірним сценарієм через налаштованість обох сторін на силове розв'язання конфлікту.

Через зростаючий хаос та слабкість уряду в країні можливе зростання впливу радикальних груп, що створить додаткові виклики для регіональної безпеки. Якщо не буде досягнуто значного прориву в переговорах або військової переваги однієї зі сторін, Судан, ймовірно, залишатиметься у стані тривалого конфлікту.

Війна Ефіопія

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Ефіопія, яка складається з понад 90 етносів, зіштовхнулася з типовим для африканських країн етнічним напруженням. Такі фактори як зростання кількості населення, безробіття, боротьба за ресурси лише посилюють цю напруженість.

Після повалення військового режиму в 1991 році, було запроваджено етнічну федеральну систему управління, щоб спробувати вирішити історичні негаразди, надавши можливість різним регіонам Ефіопії мати право на управління. Це призвело до піднесення етнонаціоналістичних рухів і послабило національну єдність Ефіопії. Зросла напруга у відносинах столиці зі штатом Тиграй, що перетворилася на збройний конфлікт у листопаді 2020 року, який у гарячій фазі тривав до листопада 2022-го. У 2023 році тривав мирний процес, що супроводжувався епізодами військових злочинів з боку еритрейських союзних військ. Натомість головною точкою напруга став штат Амхара, де місцеві ополченці (міліція Фано)

повстали проти центрального уряду з квітня 2023 року. Конфлікт почався після того, як уряд спробував розпустити спецназ Амхари та інші регіональні сили, щоб «сприяти національній єдності».

За моніторинговий період 2024 року інтенсифікувався конфлікт у штаті Амхара. 22 березня ополченці вбили бригадного генерал Гаддісса Діро. Сили Фано захопили стратегічне місто Метемма на кордоні Ефіопії та Судану в перший день вересня, щоб перекрити постачання палива та продовольства через кордон. Натомість влада Судану дозволила урядовим військам відступити на свою територію. Фано також контролювали велике місто регіону Гондар. У жовтні починається урядовий контрнаступ за участі лояльного регіонального уряду Амхари.

В 2024 році активізувався дипломатичний конфлікт із Сомалі після того, як Ефіопія, яка не має виходу до моря, у січні уклала угоду з регіоном Сомаліленду, про оренду ділянки берегової лінії для порту та військової бази в обмін на майбутнє визнання незалежності. Конфлікт врегульований у грудні.

Кількість потерпілих

Після початку збройного конфлікту зі штатом Тиграй загинуло понад 3 тисячі військовослужбовців армії Ефіопії, більше 4,5 тисяч поранених. З боку «Народного фронту визволення Тиграю» загинуло більше 6000 осіб, до 3000 поранених, до 2000 у полоні. У інших зіткненнях загинули десятки тисяч осіб.

Великі втрати серед мирного населення — за різними даними, від наслідків бойових дій загинуло від 600 до 800 тисяч цивільних.

У 2024 році від ударів безпілотників, які стали часто використовувати, загинули понад 300 мирних жителів.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна, внутрішньополітична криза з періодичними сутичками та зростанням міжетнічної напруги, дипломатичний конфлікт. У фазі врегулювання.

Переговори між сторонами

Головний конфлікт зі штатом Тиграї далі перебуває в режимі хиткого перемир'я, столиця гарантує автономію при владі Народного фронту Тиграю.

У грудні 2024 року укладена угода між Ефіопією та Сомалі за посередництва президента Туреччини Реджепа Ердогана. Турецький лідер заявив про те, що Сомалі та Ефіопія уклали декларацію, відповідно до якої остання відмовиться від намірів визнавати Сомаліленд, а натомість отримає омріяний вихід до моря. Вплив Туреччини в регіоні значно зріс після катастрофи проросійського режиму в Сирії.

Гуманітарні наслідки

За міжнародними оцінками, понад 1 млн осіб стали біженцями, переважно до сусіднього Судану. Більше 3 млн осіб стали внутрішньо переміщеними особами. Особливо складне становище у десятків тисяч біженців з Еритреї, що роками проживають у таборах у Тиграї. Можлива гуманітарна катастрофа — близько 13 мільйонів населення Ефіопії залежать від продовольчої допомоги, що збільшує залежність від поставок з країн Чорноморського басейну.

Особливо складне становище у десятків тисяч біженців з Еритреї, що роками проживають у таборах у Тиграї.

Тенденції

Міліція Фано стверджує, що контролює понад 80% регіону Амхара. Уряд заборонив журналістам доступ до регіону та заблокував мобільний зв'язок.

Вплив на глобальні процеси

Зацікавленість у розв'язанні конфлікту демонструють зовнішні гравці, насамперед росія та США. Особливого значення регіон набуває як частина узбережжя Баб-ель-Мандебської протоки, Червоного моря та Суецького каналу, через які відбуваються ключові вантажоперевезення, зокрема нафтопродуктів.

У попередні роки санкції з боку США за порушення прав людини та більш лояльна політика посилювали загрозу дрейфування Ефіопії в бік росії та Китаю. Водночас Ефіопія достатньо залежна від поставок українського зерна, тож активно виступала за нормалізацію шляхів постачання. Зокрема з листопада до Ефіопії постачається зерно в рамках програми «Grain from Ukraine». Мирний процес створив умови для відновлення контактів із Заходом. Водночас із кінця 2023 року загострюються відносини з проросійською Еритреєю і дефрагментизованим Сомалі

Прогноз

З огляду на прогрес мирних переговорів можна очікувати стабілізації на найближчі роки в Тиграї, ймовірно врегулювання в штаті Амхара. Однак невирішеність етнічних протиріч та залученість зовнішніх сил (Еритреї, Судану, китайських та російських впливів) вимагає більшої уваги міжнародної спільноти.

Війна

Центрально-африканська Республіка

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Війна в країні триває з перервами з 2012 року. Головне протистояння відбувається між мусульманською Північчю (Альянс повстанців Селека) та християнським Півднем, що зберігає контроль за столицею Бангі й підтримує центральний уряд. Загострюються протистояння релігійних громад, зафіксовані факти геноциду. Присутність миротворців ООН, насамперед французів (у зоні впливу яких перебувала ЦАР), малоефективна.

За моніторинговий період залишається активність російських найманців з ПВК «Вагнер», що підтримують центральний уряд. Вони є основною охороною президента Фостена-Аршанжа Таудери. Триває малоінтенсивна війна урядових сил за підтримки РФ з кількома опозиційними групами за контроль над важливими точками, зокрема шахтами. У березні 2024 року урядові сили та їхні російські союзники відбили контроль над містом Сікікеде у повстанців із Коаліції патріотів за зміни. В липні Жозе Бефіо, лідер організації Антибалака в Угамі, був убитий у сутичці з урядовими силами та росіянами. У серпні бойовики групи «Повернення, відновлення, відродження» вбили двох росіян у засідці біля шахти в районі Маркунда,

У жовтні повстанці при зіткненні з урядовим конвоєм захопили в заручники китайського громадянина.

Кількість потерпілих

Загалом за час конфлікту загинуло більше 8 тисяч комбатантів, десятки тисяч цивільних (точні дані невідомі).

Гуманітарні наслідки

Понад 300 тисяч біженців до сусідніх країн, понад 700 тисяч внутрішніх переселенців.

Вплив на глобальні процеси

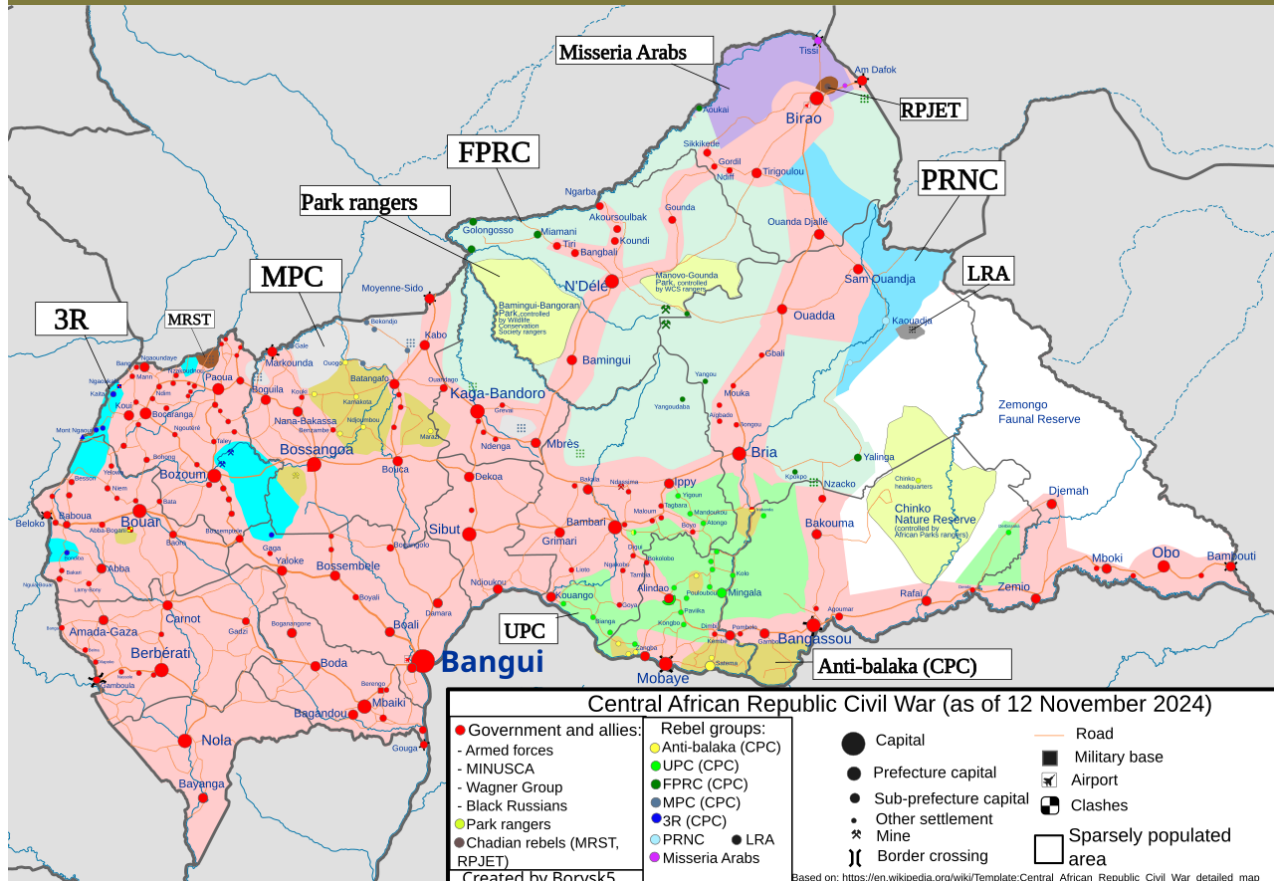
Росія намагається посилити вплив в окремих державах Африки, демонструє іншим диктаторським режимам можливості співпраці. Російські інструктори навчають урядову армію, активно постачають зброю та бронетехніку. З ЦАР вивозять дорогоцінні метали та інші легкодоступні ресурси, переважно через камерунський порт Дуалу. ЦАР стала однією з головних баз формування Африканського корпусу РФ. Є дані про зберігання дорогоцінностей та валютних запасів російської еліти в країні. Також вагнерівці вербують місцевих жителів для війни в Україні.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна у фазі низької інтенсивності.

Переговори між сторонами

Продовжуються переговори про припинення вогню, які всіляко підтримує росія (вона налагодила відносини зі столичною владою — аж до фінансування та присутності охорони — російських найманців).

Прогноз

Посилення російської активності в регіоні досягло максимуму, через що росія дедалі частіше натикається на опір інших гравців, зокрема Франції та Туреччини. Однак на сьогодні опоненти рф змушені реагувати в нових точках, зокрема Нігері та Малі. Водночас після програшу рф у Сирії суттєво ускладнюється логістика і зв'язок росії з регіоном, чим можуть скористатися противники московського впливу, передусім Туреччина та Франція.

Прикордонне зіткнення

Події, інциденти

Після формальної ліквідації так званої Республіки Арцах (Нагірно-Карабахська Республіка) наприкінці 2023 року і відновлення Азербайджаном контролю над її територією, зіткнень між Баку та Єреваном не відбувалося. Наразі конфлікт між двома державами не має збройного характеру.

Вірменія — Азербайджан

Кількість потерпілих

Відсутня.

Інтенсивність

Прикордонне зіткнення

Тенденції

Наразі відсутні будь-які серйозні загрози повторного переходу конфлікту в гарячу фазу. Вірменія не має ресурсів для реваншу і такі прагнення не поділяє більшість суспільства. Водночас потенційним джерелом дестабілізації залишається факт окупації Вірменією азербайджанських ексклавів Бархударли і Софулу, Юхари Аскіпара, Кяркї та Ярадуллу, а також окупація Азербайджаном протягом 2021–2022 років деяких територій Вірменії. Так само актуальним питанням є надання Єреваном транспортного коридору Баку до Нахічеванської автономної республіки. Паралельно відбувається процес розвитку відносин між росією та Азербайджаном з поступовим дистанціюванням Вірменії від першої.

Вплив на глобальні процеси

Результатом відновлення Азербайджаном контролю над територією, що контролювалася так званою Республікою Арцах, є повне виведення російського контингенту 12 червня 2024 року, який перебував там після закінчення Другої карабахської війни. При цьому відносини Москви та Баку не погіршилися. Територія Азербайджану використовується росією для експорту газу й нафти та в ролі транспортного коридору до Ірану. При цьому Москва не зацікавлена в нормалізації відносин між Баку та Єреваном і використовує будь-яку можливість для втручання в переговорний процес із питань напрацювання тексту мирної угоди.

Вірменія поступово дистанціюється від росії на користь ЄС та США. В лютому 2024 року прем'єр-міністр Нікол Пашинян заявив про «замороження» членства Вірменії в Організації договору колективної безпеки. Але при цьому Єреван, розчарований нерішучістю політики ЄС та США щодо Південного Кавказу, продовжує зберігати певний рівень прихильності до Москви. Наприклад, у жовтні 2024 року Нікол Пашинян відвідував саміт

БРИКС у Казані. Як і в 2023 році, Вірменія продовжує курс на переозброєння власних збройних сил. Основними постачальниками є Індія та Іран.

Туреччина та Вірменія протягом 2024 року провели декілька зустрічей, зокрема між лідерами держав. Сторони працюють над відкриттям кордонів та відновленням залізниці, яка не функціонує з 1993 року. З 2025 року Прикордонні війська Служби національної безпеки Вірменії розпочнуть патрулювання кордону з Туреччиною та Іраном, тоді як раніше це здійснювалося виключно Прикордонною службою ФСБ рф.

ЄС та США, не зважаючи на фактичний запит з боку Вірменії, протягом 2024 року проводили слабку політику в регіоні. Однак у 2025 році очікується, що парламент Вірменії голосуватиме за проведення референдуму з питань набуття державою членства в ЄС.

Прогноз

Конфлікт залишатиметься актуальним у короткостроковій та середньостроковій перспективі

Киргизстан – Таджикистан

Події, інциденти

7 травня 2024 року таджицькі чабани застосували вогнепальну зброю проти киргизьких прикордонників біля села Ак-Босого Лейлекського району Баткенської області Киргизстану.

Переговори між сторонами

16 травня 2024 року Азербайджан та Вірменія домовилися про демаркацію 12,7 км державного кордону. 24 травня 2024 року Баку відновив контроль над окупованими з 1990 року селами Газахського району — Баганис-Айрим, Ашаги Аскіпара, Хейримли та Гизилгаджили. Результатом цього стали протести у Вірменії, які тривали з квітня (початок переговорів щодо демаркації) по червень 2024 року. 30 серпня Баку та Єреван підписали регламент, на основі якого функціонуватиме двостороння комісія з питань демаркації кордону. Наразі найбільш проблемним питанням залишається укладення мирної угоди між двома державами. На момент підготовки матеріалу відомо, що сторони досягли попередньої домовленості по проекту документа з преамбули та 17 статей, зміст яких не розкривається.

Кількість потерпілих

1 поранений таджицький чабан.

Інтенсивність

Прикордонне зіткнення

Тенденції

У 2025 році сторони зосередяться на підписанні та ратифікації угод і подальшій демаркації кордонів. Водночас це буде найбільшим викликом, оскільки встановлення прикордонних стовпів на деяких ділянках унеможливить доступ як таджицьких, так і киргизьких чабанів до водних ресурсів та пасовищ. Більшість інцидентів із застосуванням вогнепальної зброї на киргизько-таджицькому кордоні відбувається саме у зв'язку з його незаконним перетином для випасання худоби. Актуальною залишатиметься і проблема таджицького ексклаву Ворух, населення якого складає понад 45 тис. осіб, а також ексклаву Лолазор.

Переговори між сторонами

У лютому, березні, липні та серпні двосторонні топографічні групи і робочі групи з правових питань урядових делегацій Киргизстану і Таджикистану проводили делімітацію спільного кордону. 4 грудня Душанбе та Бішкек заявили про завершення визначення всієї 972-кілометрової межі. Робочі групи обох держав готують документи до ратифікації парламентами й підписання президентами.

Прогноз

Прикордонні інциденти триватимуть навіть не зважаючи на завершення процесу демаркації.

Вплив на глобальні процеси

Вирішення конфлікту, який тривав декілька десятиліть, сприятиме посиленню економічних відносин між Киргизстаном, Таджикистаном і Узбекистаном. Важливим бенефіціаром мирного врегулювання є Туреччина, яка позиціонує себе лідером у тюркському світі і прагне об'єднати держави регіону (окрім Таджикистану) в рамках Організації тюркських держав. Саме Анкара сприяла завершенню делімітації кордону між Киргизстаном і Таджикистаном. Для росії це вкрай не вигідний сценарій, оскільки підтримуючи конфлікт, вона прив'язувала до себе обидві держави в рамках ОДКБ. Китай, користуючись покращенням відносин між Киргизстаном і Таджикистаном, наприкінці грудня 2024 року розпочав будівництво залізниці в обхід росії на території Киргизстану та Узбекистану. Йдеться про черговий етап реалізації проекту «Великий шовковий шлях». Відповідно, продовження врегулювання конфлікту між Бішкеком і Душанбе посилюватиме боротьбу Москви, Анкари та Пекіна за вплив у регіоні.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Афганістан

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

30 серпня 2021 року вважається датою завершення масштабної війни в Афганістані. Вона почалася 7 жовтня 2001 року, коли США за підтримки союзників у НАТО здійснили інтервенцію в Афганістан та знищили режим ісламістського руху «Талібан». Однак останні продовжили партизанську боротьбу, завдяки чому зуміли повернути владу після двадцяти років війни. Нині під назвою Ісламський Емірат Афганістан країна перебуває в частковій міжнародній ізоляції, намагаючись отримати світове визнання.

З того часу бойові дії мають характер сутичок між військами нового уряду й республіканським Національним фронтом опору (NRF) та Фронтом свободи Афганістану (AFF). Панджшерський конфлікт почався одразу після захоплення талібами Кабула в серпні 2021 року, однак з того часу активність руху опору звелася до діяльності партизанських груп на північному сході. Нині Національний фронт не має контролю над територіями, але здійснює партизанські атаки.

У 2024 році антиталібські сили значно активізували свою діяльність, що відобразилося в збіль-

шенні кількості операцій, розширенні географії атак та спробах атакувати керівництво Талібану. Однак їхній вплив на стабільність режиму Талібану поки що залишається обмеженим.

Протягом моніторингового періоду в Афганістані продовжилася активність Ісламської Держави (угруповання Хорасан). У 2024 році відбулися десятки терактів, наприклад, біля приміщення банку в Кандагарі, внаслідок чого загинула 21 особа, а понад 50 зазнали поранень. Подібні теракти відбуваються по кілька разів щомісяця в різних містах країни. Крім того, угруповання Хорасан

взяло на себе відповідальність за теракт у російському Крокус-холі, що призвів до смерті 145 і поранення 551 осіб.

З кінця грудня 2024 року спостерігається ескалація напруженості між Афганістаном і Пакистаном через атаки Пакистанського Талібану та прикордонні зіткнення. Пакистан відповідає повітряними ударами та активними воєнними діями на кордоні, тоді як Афганістан критикує ці дії, вказуючи на загибель цивільних. Обидві сторони дедалі більше втягуються у взаємні напади, що створює ризик серйозного конфлікту.

Переговори між сторонами

Попри намагання з боку талібів домовитися про припинення вогню, рух опору продовжує свою діяльність, хоч і в незначних масштабах.

У вересні лідер NRF Ахмад Масуд заявив, що його сили провели понад 200 операцій із початку року та мають понад 5000 бійців, що діють у 20 провінціях. Таким чином, повстанці поки не бажають домовлятися про мир.

Кількість потерпілих

Панджшерський конфлікт забрав життя близько 1000 військових нового уряду. Повстанці заявляють про утримування понад 1500 полонених. Точних даних про втрати повстанців немає, однак вони були важкими; ймовірно, кілька тисяч убитих і сотні полонених.

Внаслідок конфлікту з Пакистаном жертвами стали близько 900 афганців і 400 пакистанців.

Внаслідок терактів Ісламської Держави загинули десятки цивільних, сотні зазнали поранень.

Вплив на глобальні процеси

Афганістан перебуває у безпосередній сфері інтересів Китаю, позаяк країна розташована в зоні китайського інвестиційного проєкту «Belts and Roads Initiative». Пекін уже став одним із найбільших кредиторів нового уряду в обмін на користування торговельною інфраструктурою.

Попри негативні очікування, таліби не створюють сприятливих умов для просування російських інтересів у регіоні. Кабул шукає порозуміння зі США як гарантом свого визнання для того, щоб отримати доступ до зовнішніх ринків.

Також Афганістан є чинником, що заважає просуванню інтересів Ірану на схід. Офіційний Тегеран повторює тезу про те, що не збирається визнавати уряд талібів. На кордоні між країнами протягом року відбувалися збройні сутички.

Тенденції

Нині основні зусилля нової влади Афганістану спрямовані на міжнародне визнання. Цей процес відбувається не так швидко, як того хотілося б кабульській владі. В Афганістані триває важка економічна криза, більшість населення перебуває за межею бідності. Серед головних причин цього — відірваність країни від системи міжнародної торгівлі.

Основна тенденція афгано-пакистанських відносин характеризується зростанням напруженості та взаємної ворожості. Пакистан звинувачує Афганістан у підтримці бойовиків, тоді як Афганістан засуджує пакистанські військові удари, що призводять до жертв серед цивільного населення. Обидві сторони дедалі більше втягуються у прикордонні зіткнення, що поглиблюють конфлікт та ускладнюють перспективи співпраці.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт високої інтенсивності з численними жертвами. Існує загроза переростання в повноцінну війну між Афганістаном і Пакистаном.

Прогноз

ЗАГОСТРЕННЯ КОНФЛІКТУ З ПАКИСТАНОМ. РЕГУЛЯРНІ КРИВАВІ ТЕРАКТИ ПРОДОВЖАТЬ ВІДБУВАТИСЯ Й У 2025 РОЦІ.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Л і в і я

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Конфлікт триває з 2011 року, після вбивства Муамара Каддафі. На Заході Лівії закріпився Уряд національної згоди на чолі з Фаїзом Сараджем. Йому на Сході протистоїть генерал Халіфа Хафтар та його Лівійська національна армія.

Решту території займають племена та дрібніші групи. Хафтара підтримують росія, ОАЕ, Саудівська Аравія. Уряд національної згоди — ООН, Туреччина та Катар.

За моніторинговий період,

незважаючи на формальний кінець громадянської війни ще з кінця 2020 року, зберігаються напруженість та нестабільність. Спорадично виникають перестрілки, сутички та боротьба за нафтові родовища й поля. 9 серпня дев'ять людей загинули під час зіткнень між ворогуючими ополченнями в Тріполі. 15 грудня головний нафтопереробний завод у Завії закрито після того, як зіткнення між місцевими ополченнями спричинили пожежі в інфраструктурі будівлі.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна у фазі низької інтенсивності, підготовка до виборів.

Переговори між сторонами

Лівійську війну наразі намагаються закінчити перманентно. Перемовини почалися ще в січні 2021 року і тривають досі. Воєнні дії спорадично відновлюються, незважаючи на досягнуту в жовтні 2020 р. домовленість про припинення вогню. У серпні виник вагомий конфлікт щодо контролю над Центральним банком, на представників якого, близьких до східнолівійського уряду, були здійснені напади. Після цього Халіф аХафтар оголосив про припинення видобутку нафти на всіх контрольованих родовищах. До врегулювання доєдналися США — 27 серпня генерал командування США в Африці Майкл Ленглі зустрічався з високопосадовцями Лівійської національної армії, включаючи Халіфу Хафтара, у Бенгазі. 16 листопада відбулися місцеві вибори у 58 муніципалітетах по всій країні, вперше з 2014 року голосування проводили одночасно у східній і західній частинах країни.

Тенденції

Вказані проблеми підкреслюють, що Лівія досі не подолала наслідків війни і є здебільшого хаотичною та слабко об'єднаною державою без нормального командування та контролю над безпековим апаратом.

Кількість потерпілих

Через переговорний процес кількість жертв значно скоротилась, однак у локальних сутичках десятки загинилих.

Вплив на глобальні процеси

росія після втрати позицій в Сирії намагається створити нову базу в Лівії для зв'язку з залежними африканськими країнами, однак ці спроби наштовхуються на опір Туреччини та інших гравців.

Прогноз

ДОВІРИ МІЖ ВИЗНАНИМ ООН ЗАХІДНИМ УРЯДОМ ТА СХІДНИМ У ТОБРУЦІ ДОСІ НЕМАЄ. ВСЕРЕДИНІ ВЕЛИКИХ МІСТ (ТРІПОЛІ, БЕНГАЗІ, СІРТ) ПОДЕКУДИ ТРИВАЄ ЗБРОЙНА БОРОТЬБА ЗА ВЛАДУ. ЙМОВІРНЕ ЧЕРГОВЕ ЗАГОСТРЕННЯ МІЖ УРЯДОМ КІРЕНАЇКИ (ПІД ПРОВОДОМ ХАЛІФИ ХАФТАРА, З РОСІЙСЬКОЮ ПІДТРИМКОЮ) ТА МІЖНАРОДНО ВИЗНАНИМ УРЯДОМ У ТРІПОЛІ.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

М'янма

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Протягом 2024 року бої між збройними силами М'янми та опозиційними силами розгорнулися на всій території держави. Основними подіями стали: продовження Операції 1107 та Операції 1111 (розпочаті каренськими етнічними угрупованнями на територію штату Кая, на кордоні з Таїландом), продовження Операції 1207 (розпочата Альянсом трьох братств (етноси араканці, палаунг та коканг) у північних регіонах країни включно з територією, прилеглою до Бангладеш, Індії та Китаю), Операція 0307 (розпочата качинськими етнічними угру-

пуваннями на територію штату Качин). Станом на кінець 2024 року військова хунта М'янми контролює вузьку прибережну смугу у регіоні Танінтаї і у штаті Мон, частину штату Карен, повністю регіони Янгон та Іраваді, практично повністю Союзу територію Найп'їдо, приблизно на регіони Магуе та Мандалай, південь штату Шан, ізольовані території регіону Сагайн і штату Качин, а також місто Сітуе штату Ракайн. Хунта повністю втратила контроль над кордоном з Бангладеш, $\frac{3}{4}$ кордону з Таїландом, $\frac{3}{4}$ кордону з Китаєм, кордону з Індією.

Тенденції

Порівняно з 2023 роком, бойові дії стали більш активними. Протягом 2024 року військова хунта втратила багато території та ряд важливих населених пунктів, таких як Анн (штат Ракайн), Лашо (штат Шан), Садон (штат Качин), Лауккай (штат Шан). Відбувається просування повстанців у регіоні Мандалай (з півночі). Військова хунта продовжує битися за збереження останніх осередків контролю у штаті Чін. Також тривають зіткнення за населені пункти в регіоні Сагайн і штаті Качин. Влада хунти здебільшого є стабільною лише в центральних і південних прибережних районах держави. У грудні 2024 року м'янманська армія зазнала значних поразок у штатах Ракайн і Чін.

Кількість потерпілих

4,2 тис. м'янманських військовослужбовців убиті та 810 поранені.

1,6 тис. повстанців убито та 1 тис. поранено.

3,5 тис. м'янманських військовослужбовців здалися в полон повстанцям.

876 м'янманських військовослужбовців інтерновані в Індії.

359 вбитих і 756 поранених цивільних.

780 тис. цивільних стали біженцями.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна.

Переговори між сторонами

Після падіння Лауккая в жовтні 2024 року представники Національної визвольної армії Та'анг і Армії національного демократичного альянсу М'янми заявили про готовність до мирних переговорів з військовою хунтою. Імовірно, що таке рішення обидва рухи прийняли під тиском Китаю, який не зацікавлений у колапсі режиму старшого генерала Мін Аун Хлайна. Останній також висловив готовність до переговорів. Однак опозиція, під час зустрічі 19 грудня, відкинула дорожню карту хунти щодо проведення загальних виборів у М'янмі в 2025 році.

Вплив на глобальні процеси

Зростання кількості біженців створило виклики практично для всіх сусідів М'янми. У північних провінціях Таїланду протягом 2024 року відбувалися незначні сутички з м'янманськими повстанцями різних рухів. Індія повністю закрила кордон із М'янмою. Нова влада в Бангладеш зіткнулася зі збільшенням потоку біженців (здебільшого представники етносу рохінджа, які сповідують

іслам). Тоді як згадані Національна визвольна армія Та'анг і Армія національного демократичного альянсу М'янми намагаються більше втягнути Китай у конфлікт, створюючи загрозу його торгівельним маршрутам. Наразі Пекін має в цій країні декілька проксі-угруповань та продовжує здійснювати тиск на держави АСЕАН з метою просування власного бачення врегулювання конфлікту й унеможливлення залучення США до вирішення долі М'янми.

Прогноз

Імовірно, у 2025 р. ситуація для Збройних сил М'янми погіршиться в ізольованих населених пунктах, наприклад, у місті Сітуе, штат Ракайн. Збільшиться застосування БПЛА обома сторонами конфлікту. За збереження нинішніх тенденцій, інтенсивності боїв та відсутності активного втручання третіх сторін, колапс військової хунти є малоімовірним. Щоправда, зростає кількість військовослужбовців Збройних сил М'янми, які здаються в полон разом із сім'ями. Це може стати одним із факторів втрати позицій і територій у 2025 році. Також варто зважати на те, що опозиційні до хунти сили сформовані за етнічним принципом і є ситуативними союзниками.

Малі

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Малі належить до регіону Сахелю, який потерпає від терористичних атак з боку джихадистів. Політична напруга в Малі посилилася з 2020 року, коли після кількох місяців протестів у країні 18 серпня стався військовий переворот. Президента Ібрагіма Бубакара Кейта було усунуто з посади, а влада перейшла до військової хунти. 21 вересня 2020 року було призначено тимчасового президента — Ба Ндау, а Ассімі Гойта (лідера військової хунти) — віце-президентом. Перехідний період у країні мав тривати 18 місяців, після чого мали б відбутися вибори.

Проте через 9 місяців у країні знову відбулася силова зміна влади. Увечері 24 травня 2021 року в Малі трапився військовий переворот, тимчасового президента країни Ба Н'Дау, уряд та прем'єра країни було взято під варту. Після перевороту хунта обіцяла провести вибори 2022 року. Проте в лютому 2022 року було прийнято закон, який дозволяє залишатися військовим при владі до п'яти років. Разом з тим, плановані вибори відклали, що викликало значну критику з боку міжнародного співтовариства.

У країні продовжує зберігатися високий рівень терористичної загрози з постійними інцидентами та цивільними жертвами. Збільшується географія атак джихадистів: спочатку вони відбувалися лише на півночі країни, а з 2022 року — в центральній частині і поблизу столиці.

Після подій 2020 року Малі тяжіє до росії: в країні перестали діяти французькі та європейські контингенти, припинила діяльність Місія ООН. З 2022 року в Малі діють найманці ПВК «Вагнер».

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ОПИС ПОТОЧНОГО СТАНУ ТА ОСТАННІ ПОДІЇ ЗА ДОСЛІДЖУВАНИЙ ПЕРІОД

У 2024 році в Малі тривають 2 протистояння: хунта-джихадисти та хунта-туареги.

Протистояння хунти та джихадистів розширилося на нові території на півночі Малі, була здійснена серія широкомасштабних атак на військові позиції, блокада міст та основних транспортних шляхів. Терористичні атаки відбуваються постійно. Основні виконавці: JNIM (Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin) війська Малі та/або російські найманці (колишні вагнерівці та Африканський корпус) та Ісламська держава Сахелю (майже 90 подій, 15%).

Тривають бої між армією Малі та туарегами (офіційна назва альянсу — Coordination of Azawad Movements (CMA)). Намагання туарегів створити свою державу тривають орієнтовно з 60-х років. Останнє найбільше їхнє повстання було у 2012 році і протривало до 2015 року, завершилося підписанням угоди та гарантуванням самоврядування для регіону Азавад. Тодішню угоду туареги підписували з легітимною владою Малі. У 2023 році хунта Малі звернулася до миротворців MINUSMA з вимогою покинути країну через бездієвість до кінця року. Це і послужило спусковим гачком для загострення ситуації з туарегами — вони звинувачують владу Малі та вагнерівців у порушенні угоди про припинення вогню 2015 року: в прагненні армії взяти під контроль бази на півночі Малі, які раніше займала MINUSMA. Із серпня 2023 року «вагнерівці» й сили Малі протистоять коаліції туарезьких рухів під назвою «Постійні стратегічні рамки для миру, безпеки та розвитку» (CSP-PSD).

29 квітня 2024 року Абу Хузейфа, командир ІДІЛ Сахелю,

Кількість потерпілих

До тисячі загинилих у 2024 році.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішній конфлікт, терористичні акти.

— Переговори між сторонами

У вересні 2023 року, після зриву перемир'я з повстанцями-туарегами, малійська хунта відклала вибори на невизначений термін через «технічні причини».

був убитий під час операції малійської армії в регіоні Менака.

27 липня цього 2024 року армія Малі й російські найманці потрапили в засідку біля міста Тінзаутен, поблизу кордону з Алжиром. Стали поширюватись інсайди про підтримку туарегами України. Туареги заявили, що знищили 84 «вагнерівців». Після такої поразки міністр закордонних справ рф Сергій Лавров зателефонував Абдулаєві Діопе та запевнив, що Росія далі підтримуватиме збройні сили Малі. А 4 серпня хунта Малі оголосила, що розриває дипломатичні відносини з Україною через «підтримку Україною тероризму» в Сахелі. 20 серпня 2024 року Буркіна-Фасо, Малі та Нігер звернулися до Ради безпеки ООН зі скаргою на підтримку Україною повстанських груп у регіоні Сахель.

27 серпня 2024 року удар безпілотною малійської армії вбив близько 21 цивільного в Тінзаутені.

7 вересня 2024 року ісламісти JNIM напали на військову школу та аеропорт у столиці Бамако, убивши понад 77 людей і поранивши 255. Серед загиблих були військовослужбовці. Щонайменше 20 бойовиків потрапили в полон.

1 грудня 2024 року семеро високопоставлених членів Фронту визволення Азавад (FLA) були вбиті під час ударів безпілотників малійської армії.

Вплив на глобальні процеси

Малі остаточно розірвало співпрацю зі США, Францією та ООН і покладається на росію та найманців ПВК «Вагнер» для вирішення безпекових проблем. Окрім посилення впливу росії в Сахелі, розширення каналів для пропаганди, робота російських найманців у Малі має вплив і безпосередньо на російсько-українську війну. Країна стала ядром російського Альянсу держав Сахелю, а також центром формування Африканського корпусу російських і місцевих найманців, через структури якого йдуть спроби вербувати найманців для війни в Україні.

За даними дослідження The Blood Gold Report, понад 2,5 млрд доларів на торгівлі африканським золотом заробив кремль з початку повномасштабного вторгнення. Ця цифра стосується трьох країн — Малі, ЦАР, Судану. У Малі є чимало іноземних компаній, які задіяні у гірничій галузі, вони сплачують податки в казну Малі, з яких потім хунта платить російським найманцям.

Присутність росії в Малі та сусідніх країнах на фоні інерції європейських держав змушує навіть прозахідні режими шукати компромісу. Зокрема 31 грудня - влада Кот-д'Івуару наказала французьким військам покинути країну. Табір в Кот-д'Івуарі, з якого працюють французькі війська, буде переданий Збройним силам Кот-д'Івуару. Питання виходу французьких військ обговорюють також в Сенегалі та Чаді. Ці всі держави партнери Франції, і жорстко ставлять до проросійських хунт в сусідніх державах. Але не хочуть ризикувати через активну антиколоніальну пропаганду росії. Тому сусіди вирішують запобігати проблемі, не чекаючи поки вулиця та армія вимагатимуть змін. А готовність Парижу допомогти, вочевидь, розцінюють як мінімальну.

Прогноз

Після виведення французьких військ активність терористів інтенсифікувалася. Нарощення їхньої активності в Малі, розширення території атак може призвести до поширення терористичної активності і на інші країни регіону, а також погіршення ситуації в Буркіна-Фасо та Нігері, які мають ті ж загрози. Росія намагатиметься зберегти вплив в регіоні, зафіксувавши досягнуті результати. Однак катастрофа в Сирії передбачає наростання проблем з логістикою і втрату іміджу кремля, що розширює можливості для опонентів москви з протидії російському впливу.

Буркіна-Фасо

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

З початку 2022 року при владі військова хунта на чолі з Ібрагімом Траоре, що опирається на допомогу РФ. Разом із сусіднім Малі вони домоглися поступового виходу французьких контингентів із країни. Однак ситуація не стабілізувалась, у провінціях активно діють ісламістські угруповання.

За моніторинговий період у січні росія направила близько 300 військовослужбовців, щоб допомогти в навчанні армії Буркіна-Фасо та патрулювати небезпечні райони.

25 лютого принаймні 15 людей були вбиті Ісламською державою під час нападу на католицьку церкву в селі Ессакане в провінції Удалан. 31 березня джихадисти JNIM (Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin) атакували урядові сили Буркінабе в провінції Тапоа. Щонайменше 41 буркінський солдат і 32 цивільних були вбиті.

25 серпня JNIM знову здійснив серйозну атаку на цивільних, які були залучені до побудов траншей для захисту військових форпостів в регіоні Барсало. Внаслідок атаки загинуло щонайменше 600 людей, близько 300 отримали поранення.

Кількість потерпілих

Загалом за останні роки загинуло понад 3 тис. осіб, більше 1,5 млн стали біженцями.

Вплив на глобальні процеси

З початку 2022 року країна поступово сповзає в орбіту російського впливу, активно діють російські найманці та Африканський корпус. «Росатом» веде підготовку до будівництва АЕС на території країни.

ПРОГНОЗ

Буркіна-Фасо стала ще одною слабкою ланкою серед держав Сахелю, де активно укріплюються ісламістські угруповання. На цьому тлі у військовому уряді сильні впливи Москви. Однак їхня стабільність залежить від позицій РФ у сусідньому Малі.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт, терористичні акти.

ДР Конго

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У 2024 році Демократична Республіка Конго (ДРК) зіткнулася зі значними проблемами безпеки, особливо у своїх східних регіонах, водночас активно беручи участь у зовнішніх справах для вирішення внутрішніх конфліктів і регіональної напруженості.

Східні провінції, зокрема Північне Ківу, Південне Ківу та Ітурі, зазнали ескалації насильства через зіткнення між озброєними угрупованнями, включно з відродженим угрупованням повстанців M23. Ці заворушення призвели до масових жертв і переміщення понад 738 тис. людей у період із січня по березень 2024 року. Погіршення умов безпеки загостило гуманітарні потреби, адже понад 25,4 млн людей по всій країні потребували допомоги.

Угруповання повстанців M23 розширило свою присутність у провінції Північне Ківу, захопивши такі стратегічні міста, як Масісі поблизу столиці провінції м. Гома. Ці успіхи повстанців призвели до значного переміщення цивільного населення та посилення регіональної напруженості, а сусідні країни висловили стурбованість нестабільністю. Тривалий конфлікт сприяв численним порушенням прав людини, включно з нападами на табори для переміщених осіб і цивільного населення. Поширене насильство підкреслило крихкість ситуації з безпекою.

В січні 2025 р. повстанці йдуть у наступ і атакують Гому, кілька десятків миротворців убито. Кіншаса звинувачує Руанду.

Тенденції

Рада Безпеки ООН продовжила мандат Місії Організації Об'єднаних Націй зі стабілізації в ДРК (MONUSCO) ще на один рік, відображаючи постійну міжнародну підтримку стабілізації регіону на тлі постійних викликів безпеці.

Відновлення урядом ДРК смертної кари в березні 2024 року, що поклало край 20-річному мораторію, викликало критику з боку правозахисних організацій. Страта 102 осіб, яких назвали «міськими бандитами», викликала занепокоєння щодо належного процесу та можливості несправедливого засудження.

Загалом у 2024 році ДРК зіткнулась із серйозними проблемами безпеки, особливо у східних регіонах, беручи участь у міжнародних зусиллях, щоб отримати регіональну стабільність і міжнародну підтримку.

Вплив на глобальні процеси

Відносини ДРК із сусідніми країнами були напруженими через триваючий конфлікт на Сході. Підтримка Руандою повстанців M23 призвела до дипломатичної напруженості між двома державами, і ДРК звинуватила Руанду у втручанні у внутрішні справи країни. Президент Руанди Поль Кагаме закликав ДРК вести переговори з угрупованням M23, наголошуючи на необхідності внутрішньополітичного вирішення конфлікту.

ПРОГНОЗ

Геополітичний і безпековий ландшафт ДРК у 2025 році сповнений викликів. Загострення конфлікту на Сході, поєднане з регіональною динамікою за участю сусідньої Руанди, створює значні ризики для національної та регіональної стабільності.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт.

Сомалі

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Визнаний світом уряд продовжує контролювати столицю та обмежені території.

Досить велика активність джихадистів, зокрема з угруповання Аш Шабаб. 21 січня США завдали ударів на північний схід від міста Кісмайо, убивши трьох бойовиків Аль-Шабаб. 6 лютого від чотирьох вибухів на ринку Бакаара в столиці Сомалі загинули щонайменше десять людей і близько п'ятнадцяти отримали поранення.

У квітні урядова армія знищила близько тридцяти бойовиків Аль-Шабаб під час операції в регіоні Мудуг. У червні бойовики Аш-Шабаб атакували чотири військові бази та на кілька годин захопили місто Ель-Дер, убивши багатьох солдатів уряду. Зрештою бойовики були розбиті авіаударом за сприяння США. У жовтні понад 50 бойовиків Аль-Шабаб були вбиті під час операції уряду за підтримки міжнародної коаліції в районі Ель-Дер регіону Галгудуд.

З початку 2023 року триває конфлікт у регіоні між Національною армією Сомаліленду (який претендує на незалежність) та силами «штату Хатумо», що сформовані кланом Дхулбаханте навколо Лас-Анода, столиці регіону Сол. Тривають переговори, проміжний результат — визнання адміністрації Хатумо федеральним урядом Сомалі, що зацікавлений у послабленні сепаратистів із Сомаліленду.

В грудні жорстокі сутички відбуваються між підтримуваними Ефіопією силами Джубаленду та федеральними військами біля міста Долоу, регіон Гедо, згодом сили Джубаленду захоплюють місто.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Кількість потерпілих

Загинуло кілька сотень осіб, сотні поранених. Кілька сотень тисяч вимушених переселенців в останні роки (особливо в ході конфлікту в регіоні Лас Анод).

Вплив на глобальні процеси

Проблемою залишаються постійні втручання Ефіопії, що підтримувала сили Джубаленду та цілий рік проводила окремі переговори про визнання незалежності сепаратистів Сомаліленду. Однак досягнута в кінці місяця угода Сомалі з Ефіопією за посередництва Туреччини, ймовірно, зменшить втручання Аддис-Абеби у справи Сомалі.

Прогноз

Населення Сомалі стомлюється від діяльності ісламістських угруповань, але їй уряду бракує ресурсів швидко відновити контроль над територією. Цей процес повільно триватиме. Укріплення центрального уряду може посилити вплив його зовнішнього патрона — Кенії, особливо на фоні пасивності Ефіопії, що змушена розв'язувати внутрішні проблеми та з'ясовувати відносини із Суданом і Єгиптом.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт, теракти.

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У районі озера Чад, у прикордонні Камеруну, Нігеру, Чаду та Нігерії, продовжується активна діяльність ісламістів із «Боко Харам». Водночас останні вступають у конфлікти з конкурентами — ісламістською групою «Ісламська держава провінції Західної Африки» (ISWAP). На фоні зростання кількості нападів на християнські церкви це посилює недовіру до влади та підриває перспективи стабільності в Нігерії. Водночас варто очікувати зростання напруги в регіоні Сахелю, що формуватиме чергові хвилі біженців. Також активізується діяльність повстанських рухів у дельті Нігеру (сепаратистів «Біафри»), йоруба на Південному Заході, різноманітних напівбандитських угруповань. Продовжуються конфлікти на Півночі між осілими землеробами та скотарями-фулані за доступ до пасовищ та водних ресурсів.

За моніторинговий період продовжуються напади на Півночі країни. На початку 2024 року «Ісламська держава» оголосила про початок кампанії під назвою «Вбивайте їх, де б ви їх не знайшли». Ця кампанія тривала з 1 по 10 січня і призвела до збільшення кількості нападів на території країни.

З лютого угруповання «Ісламська держава — Західноафриканська провінція» вбило 4 поліцейських у районі місцевого самоврядування Нганзай штату Борно.

7 березня 287 школярів і вчителів були викрадені зі школи в місті Куріга, штат Кадуна, озброєними терористами на мотоциклах.

29 червня щонайменше 32 людини були вбиті під час терактів, які, ймовірно, здійснили жінки-смертниці в північно-східному нігерійському місті Гвоза.

31 липня щонайменше 19 людей були вбиті під час нападу терористів Боко Харам на ринку в Кондузі, штат Борно. 22 серпня бойовики Боко Харам убили 13 фермерів у районі Широрі.

У грудні військовий винищувач під час переслідування бандитів помилково відбомбився по двох селах у штаті Сокото, загинуло більше десяти цивільних. Бандити натомість представляли нове угруповання Лакураве, що базується на території сусідніх Малі та Нігеру, де при владі проросійські хунти.

Нігерія

Кількість потерпілих

За час кризи з «Боко Харам» було вбито більше 30 000 і понад 25 000 вважаються зниклими безвісти. За моніторинговий період загинуло принаймні кілька сотень осіб.

Гуманітарні наслідки

За весь час конфлікту понад 2 мільйони людей покинули свої домівки.

У провінції Борно залишається напружена ситуація, що не дозволяє біженцям повернутися до домівок.

Тенденції

За оцінками, до 25 мільйонів нігерійців стикаються з кризою або посиленням голоду, зокрема 1,1 мільйона в стані надзвичайної ситуації. У країні нерегулярно йдуть дощі. Це призвело до зменшення посівів пшениці на Півночі країни. Проблеми наклалися на провал експерименту з переходу до безготівкової економіки, який намагалися зробити в 2023 році.

Прогноз

Зростання нестабільності та посилення релігійних суперечностей у 200-мільйонній державі загрожує масштабним конфліктом у середньостроковій перспективі. На Південному Сході росте підтримка ідей сепаратизму «Біафри» (нафтоносних штатів дельти Нігеру), на Південному Заході — сепаратизму йоруба. Уряд не в змозі зупинити бандитизм і прибережне піратство. Однак залишається можливість стабілізації за умов консенсусу між елітами християнського Півдня та мусульманської Півночі.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт, теракти.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Мозамбік

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

З 2017 року багата на газ північна провінція Кабо Дельгадо потерпає від атак терористів ісламістського угруповання «Ісламська Держава Центральної Африки» (Islamic State Central Africa Province). Їхня ціль — встановлення ісламського халіфату в регіоні. Все це підсилюється народним гнівом через несправедливе розподілення доходів від експлуатації регіону та маргіналізацією місцевого мусульманського населення.

Суттєве збільшення кількості атак розпочалося з 2020 року. Протягом 2021 року в провінції Кабо Дельгадо основні зіткнення відбуваються в районах Палма, Нангаде, Мочімбоа, Макомія. Влітку збройні сили партнерських країн — Руанди та членів Південноафриканського товариства розвитку — розпочали спільну операцію в Мозамбіку, в ході якої було звільнено частину міст.

У 2022 році спостерігалось значне посилення протистояння з розширенням географії та збільшенням кількості жертв. На початку року головною ареною протистояння залишався центр провінції Кабо Дельгадо. Проте з червня 2022 року розпочався новий наступ терористичних сил, під час якого зона конфлікту розширилася на сусідні райони — Анкуабе, Чіуре та Мекуфі, в яких до того ситуація була спокійною.

Завдяки співпраці з партнерами, Мозамбіку вдалося суттєво послабити діяльність терористів у 2023

році.

У 2024 році в північній провінції Кабу-Делгаду Мозамбіку було зафіксовано нову хвилю насильства, зокрема численні атаки бойовиків, пов'язаних із ІДІЛ.

У лютому відбулися напади в районі Чіуре (південна частина провінції Кабу-Делгаду). У середині березня сили безпеки Мозамбіку вступили в бій із бойовиками поблизу району Макомія. Протягом квітня-червня відбувалися напади на віддалені райони, яким уряд намагався протидіяти через збільшення військової присутності.

У липні уряд Мозамбіку оголосив нову масштабну операцію проти бойовиків, залучивши підтримку регіональних партнерів, таких як Південноафриканське розвіткове співтовариство (SADC). Однак сутички продовжувалися з втратами серед урядових сил, зокрема в серпні, коли при атакуванні військової бази поблизу Макомії було вбито щонайменше 15 солдатів.

Складна політична ситуація у зв'язку з поствиборчими протестами в центральних регіонах ускладнила боротьбу із загрозою бойовиків. В останньому кварталі року фіксувалися нові напади в районі Пальми, де знову були зруйновані інфраструктурні об'єкти та загинуло 6 людей.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт,
терористичні акти.

Кількість потерпілих

За 5 років конфлікту було вбито від 4000 до 6000 осіб. Протягом 2024 року в результаті конфлікту в провінції Кабу-Делгаду та насильства в інших регіонах Мозамбіку загинуло понад 150 осіб.

Зокрема, близько 40–50 цивільних було вбито під час атак бойовиків на села (в районах Чіуре, Макомія та Пальма), які супроводжувалися руйнуванням будівель, викраденням людей і підпалами. Приблизно 110 військовослужбовців загинуло під час бойових дій та нападів. Дані є попередніми, і через складний доступ до віддалених регіонів Кабу-Делгаду точна кількість жертв може бути вищою.

Гуманітарні наслідки

За 5 років конфлікту:

- 1,5 млн осіб потребували гуманітарної допомоги певного типу;
- близько 950 тис осіб були внутрішньо переміщеними.

Протягом 2024 року кількість внутрішньо переміщених осіб і біженців через конфлікт у Мозамбіку значно зросла. Зокрема, з провінції Кабу-Делгаду були змушені втекти щонайменше 100 тисяч осіб. Проблеми в таборах біженців: через перевантаженість таборів спостерігається дефіцит харчів, води, медикаментів та засобів санітарії. Багато людей залишаються вразливими без доступу до базових послуг.

Прогноз

Поствиборчі протести, що спалахнули в 2024 році через звинувачення у фальсифікації виборів, імовірно, триватимуть. Озброєні терористичні групи, імовірно, продовжать атаки, поширюючи насильство не лише в Кабу-Делгаду, але й у прилеглих провінціях, що зумовлено складністю повного знищення бойовиків та потенційним залученням нових ресурсів та бійців через транскордонну підтримку угруповань.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Ч а д

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У 2021 році відбулися вибори президента Чаду, на яких переміг Ідріс Дебі й ушосте посів цей пост. Збройне угруповання «Фронт змін і згоди в Чаді» (FACT), яке вважається наближеним до лівійського військового командира Халіфи Хафтара, атакувало прикордонний пост військових Чаду. До них приєдналися загони «Ради військового командування з порятунку республіки» (CCMSR) та інші групи. 20 квітня президента Ідріса Дебі убили — через день після того, як його оголосили переможцем на виборах. Тимчасова влада країною перейшла до військових на чолі з сином покійного президента — Махаматом ібн Ідріс Дебі.

Через велелюдні громадські протести проти захоплення влади військовими в Чаді було організовано Національну перехідну раду, щоб показати готовність військових відмовитися від влади. У січні 2022 року уряд Чаду звільнив багатьох опозиційних діячів. Наступного місяця перехідна влада військових звинуватила опонентів із «Союзу повстанських сил» (UFR) у спробі залучити найманців ПВК «Вагнер» для допомоги їм у повстаннях.

29 липня 2021 року Національна перехідна рада в Нджамені представила дорожню карту для відновлення демократії в Чаді. У березні 2022 року в Досі (Катар) відбулися подальші мирні переговори за участю режиму Дебі та кількох повстанських груп,

зокрема FACT, CCMSR і UFK. Понад 20 повстанських груп офіційно вийшли з переговорів у Досі в середині липня 2022 року. 7 серпня 2022 року військовий уряд Чаду підписав угоду з 42 опозиційними групами. П'ять інших повстанських угруповань, включаючи FACT, відмовилися приєднатися до угоди.

У 2024 році в Чаді відбулося кілька значних інцидентів, пов'язаних із безпекою:

- 25 березня семеро солдатів загинули під час бомбового нападу, який, імовірно, організувала Боко Харам біля озера Чад;

- 18–19 червня — вибухи на складі боєприпасів у Нджамені — Дев'ять людей загинули та ще 46 отримали поранення в результаті серії вибухів на військовому складі боєприпасів у Нджамені;

- 27 жовтня терористичне угруповання здійснило напад на військову базу на острові Баркарам на озері Чад, внаслідок чого загинуло близько 40 чадських солдатів, багато отримали поранення;

- 9 листопада сімнадцять солдатів загинули під час нападу бойовиків «Боко Харам» на військову базу в районі озера Чад.

- 8 січня 2024 року група бойовиків здійснила спробу атаки президентського палацу, але невдало.

У 2024 році політичне життя Чаду зазнало значних змін, зокрема у сфері міжнародних відносин та внутрішньої безпеки.

У травні 2024 року в Чаді відбулися прези-

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт.

дентські вибори, які завершили перехідний період після загибелі Ідріса Дебі. Перемогу здобув генерал Махамат Дебі Ітно, син покійного президента, набравши 61,3% голосів. В грудні проведені парламентські вибори, які бойкотувала опозиція.

28 листопада 2024 року уряд Чаду оголосив про припинення дії угоди про оборонну співпрацю з Францією. Це рішення стало несподіваним, оскільки Франція тривалий час була ключовим союзником Чаду в боротьбі з ісламістськими угрупованнями в регіоні Сахель. Унаслідок розірвання угоди Франція розпочала виведення своїх військових сил із Чаду. 10 грудня 2024 року два бойові літаки Mirage були виведені з Нджамені, що стало початком завершення десятиліть французької військової присутності в регіоні.

На тлі змін у відносинах із Францією Чад активізував співпрацю з іншими державами. У вересні 2024 року прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан оголосив про намір направити угорських військових до

Чаду з метою стримування міграційних потоків із регіону Сахель до Європи. Крім того, активно намагається налагодити з Чадом військову співпрацю росія.

У січні 2024 року президент Чаду Махамат Дебі відвідав Москву та провів переговори з президентом Росії Володимиром Путіним. У червні того ж року міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров здійснив візит до столиці Чаду, Нджамені, для продовження діалогу та обговорення подальшої співпраці. У Нджамені було відкрито офіційний російський культурний центр, що свідчить про намір Росії зміцнити культурні та медійні зв'язки з Чадом. У вересні 2024 року влада Чаду затримала групу росіян та одного білоруса, серед яких був Максим Шугалей, пов'язаний із приватною військовою компанією «Вагнер». Пізніше їх було звільнено.

Поглиблення відносин між Чадом та Росією викликало занепокоєння у Франції та США, які вбачають у цьому загрозу своїм інтересам у регіоні. Західні країни стурбовані можливим посиленням російського впливу в Африці, особливо через діяльність таких структур, як ПВК «Вагнер».

Прогноз

Прогноз для Чаду на 2025 рік включає виклики в сферах безпеки, економіки та міжнародних відносин. Очікується, що уряд Махамата Дебі Ітно зосередиться на зміцненні своєї влади, стабілізації ситуації в регіоні озера Чад і відновленні економіки після впливу конфліктів. Збереження напруженості через діяльність «Боко Харам» та інші загрози від радикальних груп залишатимуться головними проблемами. У міжнародних відносинах Чад може продовжувати зміцнювати зв'язки з Росією та розвивати нові партнерства після виходу Франції.

Камерун

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Конфлікт у Камеруні триває між урядом та англомовною меншиною, його корені сягають колоніального періоду. Територія країни свого часу була поділена між Великою Британією та Францією. Після здобуття незалежності в Камеруні був федеративний устрій, та в 1972 році його замінили унітарним, що призвело до хвилі спротиву. Відтоді в регіоні зростає невдоволення, яке вилилося в збройний конфлікт у 2016 році. З 1 жовтня 2017 року на території колишнього Південного Камеруну було оголошено незалежність Амбазонії, рух очолило воєнізоване формування ADF (Ambazonia Defence Forces — Сили оборони Амбазонії). Однак центральний уряд зумів зберегти контроль над містами і поступово витіснив сепаратистів з більшої частини населених пунктів.

За моніторинговий період продовжилась активність англофонних сепаратистів, але загалом вона йде на спад. 21 січня камерунські сили захопили головного командира ADF Ефанга, у березні здійснили серію рейдів проти схованок сепаратистів в районах Біг-Бабанкі, Баменді та Бамбуї. 10 квітня 2024 року повстанці напали на базу камерунського батальйону швидкого втручання в районі Кумбо.

4 травня колишній речник ADF і президент групи захисту прав народу Ambazonia Капо Даніель закликав припинити збройну боротьбу проти Камеруну. У комюніке закликали до

переговорів і переходу до ненасильницького опору, а також до того, щоб бойовики використовували свою зброю лише для оборони до досягнення угоди.

30 липня повстанці булані (що діють в прикордонні з Нігерією) напали на село Соп у районі Нду, спаливши кілька будинків.

24 вересня одного з амазонських лідерів Аябу Чо Лукаса заарештували в Норвегії та звинуватили в підбурюванні до злочинів проти людства.

Кількість потерпілих

Загалом за час конфлікту загинуло більше 2000 солдатів урядової армії і більше 3 тисяч повстанців.

Гуманітарні наслідки

За минулі роки понад 700 тисяч осіб стали біженцями, десятки тисяч англофонів втекли до сусідньої Нігерії. Загинуло понад 2 тисячі осіб.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт високої інтенсивності з жертвами внаслідок сутичок та терористичних атак.

Переговори

між сторонами

Спроби переговорів між урядом та сепаратистами Амбазонії почались у кінці 2020 — на початку 2021 року, однак досі безуспішні.

Вплив на глобальні процеси

Президент Поль Бія намагається лавірувати між західним і російським впливом, оскільки в попередні роки лунала інформація про можливість залучення вагнерівців до підтримки повстанців. Камерун поряд із сусідньою Центральноафриканською Республікою став центром економічної діяльності ПВК «Вагнер». Зокрема йдеться про золотоносну шахту Ндассіма в ЦАР, золоті злитки з якої таємно відправляють до росії через камерунський порт Дуала.

Прогноз

Тривалий конфлікт послаблює країну, що вже створило умови для активізації діяльності як ісламістів, так і російських найманців. Однак останнім часом урядові сили очевидно перемагають, що формує умови для стабільного контролю території.

Західна Сахара

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Конфлікт у регіоні, гаряча фаза якого відновила-ся 13 листопада 2020 року навколо прикордонного переходу та дороги біля селища Аль-Каркарат, тривала в 2024 році на рівні взаємних обстрілів та атак позицій. У тому числі з використанням ракетного озброєння та безпілотних літальних апаратів.

Інтенсивність

Локальний конфлікт низької інтенсивності.

Кількість потерпілих

47 вбитих марокканських військовослужбовців.

113 поранених марокканських військовослужбовців.

15 вбитих бойовиків ПОЛІСАРІО, невідома кількість поранених.

1 вбитий алжирський військовослужбовець.

3 вбиті золотошукачі.

Тенденції

Марокко поступово нарощує підтримку власної позиції щодо суверенітету над Західною Сахараю з наданням їй автономії у складі королівства. Також Рабат продовжує збільшувати оборонні закупівлі. Наразі Марокко є другим за обсягом в Африці імпортером озброєння. Цілком імовірно, що Рабат розглядає силовий варіант вирішення конфлікту з одночасним веденням війни проти Алжиру. Водночас, враховуючи зміну влади в Сирії, а також ослаблення Ірану, ПОЛІСАРІО вже має ресурсні проблеми. Цілком можливо, що Дамаск може відкликати визнання Сахарської Арабської Демократичної Республіки. Також варто зважати на зміну влади у США, оскільки під час першого перебування на посаді президента Дональд Трамп пішов на визнання суверенітету Марокко над Західною Сахараю.

Переговори між сторонами

18 жовтня особистий посланець генерального секретаря ООН у Західній Сахарі Стаффан де Містура запропонував розділити територію Західної Сахари між Марокко та ПОЛІСАРІО. Обидві сторони конфлікту відкинули цю ідею. Наприкінці жовтня Рада Безпеки ООН продовжила мандат Місії з проведення референдуму в Західній Сахарі ще на один рік. При цьому росія та Мозамбік (непостійний член Ради Безпеки ООН) утрималися, Алжир (непостійний член Ради Безпеки ООН) не брав участі в голосуванні.

Вплив на глобальні процеси

Протягом 2024 року суверенітет Марокко над Західною Сахараю визнали Фінляндія, Франція, Бразилія та Сьєрра-Леоне. Підтримка Парижа для Рабату особливо важлива в контексті протистояння з Алжиром. Тоді як останній продовжує орієнтуватися на росію, купуючи в неї озброєння. Також у цей процес включається Китай, надаючи Алжиру БПЛА та ракети. Загалом сам по собі конфлікт у Західній Сахарі безпосередньо не здійснює вплив на глобальні процеси, однак є індикатором відносин між низкою держав, залучених навколо нього. Наприклад, зміна влади в Сирії призвела до початку нормалізації відносин між Рабатом і Дамаском, оскільки останній не одне десятиліття підтримував ПОЛІСАРІО. Водночас Алжир, готуючись до інавгурації Дональда Трампа, у вересні уклав контракт з американською лобістською компанією BGR Group на \$720 тис. Раніше, в липні, Африканський Союз ухвалив рішення виключити ПОЛІСАРІО з усіх зустрічей із міжнародними партнерами. Отже, протягом 2024 року позиції Марокко посилились, а Іран, Сирія та Алжир прогнали проксі-війну в регіоні Ізраїлю. Також важливо, що Рабат, контролюючи Аль-Каркарат, де-факто впливає на міграційні потоки в ЄС через Західну Сахару.

Прогноз

Конфлікт залишатиметься актуальним у близькостроковій та середньостроковій перспективі.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Н і г е р

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У серпні 2023 року в Нігері стався державний переворот за допомогою рф, відсторонено президента Мохамеда Базума. У відповідь на переворот ЕКОВАС (Економічне об'єднання країн Східної Африки) оголосило санкції проти хунти, яка захопила владу, і висунуло ультиматум: 7 днів на повернення влади до президента Базума або військова інтервенція. Проте інтервенція не відбулася, а мирний шлях/переговори було обрано основним інструментом врегулювання ситуації. Хунта спекулює на ідеях антиколоніальної боротьби зі США та Францією, обіцяла стабілізувати ситуацію в країні, де активно діють джихадистські групи, а також туареги, що прагнуть до національного самовизначення. Але ситуація залишається складною.

За моніторинговий період у січні Нігер разом із Малі та Буркіна-Фасо оголосили про вихід з ЕКОВАС, звинувативши їх у відмові від «ідеалів своїх батьків-засновників і panaфриканізму». В лютому Нігер скасував військову угоду зі США, яка дозволяла американському військовому персоналу діяти на його території. У 2023 році в Нігері перебувало близько 1100 військовослужбовців США, які діяли з двох баз, включаючи Нігерську авіабазу 201 поблизу Агадеса. У квітні США узгодили виведення військ. 21 березня 23 солдати уряду були вбиті внаслідок засідки бойовиків у регіоні Тіллабері. 21 червня бойовики вбили 21 солдата уряду біля кордону з Буркіна-Фасо.

Інтенсивність

Внутрішній конфлікт, терористичні акти.

Переговори між сторонами

Станом на зараз немає домовленостей про перехідний період, після якого влада мала б перейти до цивільних. ЕКОВАС намагається домогтися звільнення президента Базума та встановлення якнайкоротших термінів для передачі влади цивільним.

Вплив на глобальні процеси

Переворот у Нігері призвів до зміни зовнішньополітичної орієнтації. За президента Мохамеда Базума, Нігер був надійним партнером США та Франції як в економічному плані (уран, який видобувають у Нігері, покривав 15% потреб Франції та п'яту частину потреб ЄС), так і в безпековому (в країні перебував французький військовий контингент та були бази США). Крім того, Нігер був учасником Кримської платформи та голосував на підтримку України в рамках ООН.

Після перевороту відносини з Францією було «заморожено»: з країни виведено військовий контингент. Також нігерська хунта домоглася, щоб війська США покинули країну.

Прогноз

Нігер потерпає від терористичних атак з боку джихадистів, самостійно країна не може забезпечити свою безпеку, відповідно, їй потрібна зовнішня допомога. Перехід Нігеру в орбіту російського політичного впливу посилив позиції москви в Сахелі, однак їхнє майбутнє залежить від стабільності закордонної підтримки.

Сенегал

ЛОКАЛЬНІ ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

КОНФЛІКТИ

З 1982 року в сенегальському регіоні Казаманс (межує з Гамбією та Гвінеєю-Бісау) триває конфлікт між сепаратистами Руху демократичних сил Казамансу та урядом. Перше перемир'я сторони уклали в 2004 році. Однак після смерті лідера сепаратистів Огюстена Діамакуна Сенгора в 2007 році Рух розпався на декілька фракцій, які продовжили боротьбу. З 2015 року конфлікт перейшов у стадію затухання. Але в Казамансі, як і у всьому Сенегалі, з червня 2023 року по квітень 2024 року тривали протести, зумовлені арештом опозиціонера Усмана Сонко.

Інтенсивність

Локальний конфлікт низької інтенсивності.

Кількість потерпілих

60 загиблих, декілька сотень поранених, близько 500 заарештованих.

Тенденції

Протягом попередніх років Збройні сили Сенегалу завдали суттєвих втрат різним фракціям Руху. Більшість із них склали зброю та здалися. Відсутність публічних відомостей щодо терористичних атак чи боїв протягом 2024 року (окрім незначних зіткнень у січні) опосередковано підтверджує ослаблення сепаратистів. Водночас така перерва зумовлена політичним протистоянням у Сенегалі. Після перемоги на президентських виборах Бассіру Діомая Фая та його партії «Африканські патріоти Сенегалу за працю, етику і братерство» (ПАСТЕФ) на парламентських виборах загроза виникнення нових протестів знизилася. Водночас жорстка політика Фая та ПАСТЕФ щодо сепаратистів включно із заборонаю обговорення ідеї автономії Казамансу може спричинити нову хвилю протистояння в 2025 році.

Вплив на глобальні процеси

Враховуючи, що нова влада Сенегалу негативно налаштована проти Франції і обережно налагоджує співпрацю з проросійськими хунтами Буркіна-Фасо, Малі та Нігеру, імовірним може бути зближення Дакару з Москвою. Реалізація даного сценарію також залежатиме від того, наскільки мирні ініціативи президента Фая будуть вдалимими. Водночас варто звернути увагу на зростання співпраці Сенегалу та Китаю у сфері озброєння і військової техніки. Також Пекін налагодив пряме морське сполучення з Дакаром. Зважаючи на те, що в 2025 році варто очікувати виведення французьких військ із території Сенегалу, імовірно їхнє місце в тому чи іншому вигляді можуть посісти китайські або навіть російські радники.

Переговори між сторонами

Протягом 2024 року прямих переговорів між сторонами не було. Комунікація відбувалася шляхом реагування очільників окремих фракцій на ті чи інші заяви президента Фая. Наприклад, у квітні фракція «Мангукоро» позитивно відреагувала на перемогу Фая. Так само в листопаді саме ця група Руху відреагувала на заборону публікації і продажу книжки французького історика Северіна Дальберто, яка стосується історії боротьби Казамансу проти уряду. Водночас уряд Фая неодноразово акцентував на питанні розмінування значних територій регіону та на підготовці мирного плану.

Прогноз

Конфлікт перебуватиме у стадії затухання.

Західне Папуа (Індонезія)

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Протягом 2024 року Національна визвольна армія Західного Папуа (НВАЗП) продовжила серію атак на об'єкти Національної армії Індонезії, Національної поліції Індонезії та помешкання індонезійських мігрантів у шести провінціях регіону – Південно-Західне Папуа, Західне Папуа (не плутати з усім регіоном), Центральне Папуа, Папуа, Високогірне Папуа, Південне Папуа.

Інтенсивність

Локальний конфлікт низької інтенсивності.

Кількість потерпілих

3 вбитих індонезійських поліцейських.

1 вбитий індонезійський військовий, 1 поранений.

12 вбитих бойовиків НВАЗП та місцевих кримінальних груп, 3 полонених, близько 20 заарештованих.

7 вбитих цивільних (серед них 1 пілот із Нової Зеландії), 3 поранених.

Переговори між сторонами

Протягом 2024 року, як і в попередні роки, Джакарта не вела переговорів із бойовиками, які відповідно до індонезійського законодавства є терористами. Винятком стала комунікація спільно з Новою Зеландією щодо визволення захопленого в 2023 році бійцями НВАЗП новозеландського пілота Філіпа Мертенса.

Тенденції

Різні фракції НВАЗП та місцеві кримінальні групи, що їх підтримують, продовжили практику підпалів шкіл, медичних установ, нападів на поліцейські та армійські пости. Враховуючи, що новий президент Індонезії (з жовтня 2024 року) Прабово Субіанто відновив програму міграції індонезійців у шість провінцій Західного Папуа, варто очікувати посилення діяльності бойовиків. Найбільш імовірно, що Джакарта збільшить військову та поліцейську присутність у регіоні, щоб зберегти привабливість переселення з інших островів.

Вплив на глобальні процеси

НВАЗП традиційно намагається інтернаціоналізувати конфлікт, шукаючи дипломатичної та ресурсної підтримки закордоном, зокрема беручи іноземних заручників.

Тоді як Індонезія продовжує наполягати на внутрішньому характері подій у Західному Папуа. Питання збройного протистояння в регіоні є одним із згадуваних у контексті переговорів між ЄС та Індонезією щодо укладення угоди про вільну торгівлю. Відомо, що індонезійські військові практикують тортури проти полонених бойовиків. У вересні 2024 року декілька депутатів Палати громад Великої Британії від Лейбористської партії провели зустріч з очільником політичного крила НВАЗП Бенні Вендою. У жовтні Індонезія вкотре висловила претензії Вануату за продовження підтримки сепаратистського руху в Західному Папуа.

Прогноз

Конфлікт зберігатиме низький рівень інтенсивності. НВАЗП та дружні їй угруповання уникатимуть значних прямих зіткнень з індонезійською армією і поліцією. Бойовики концентруються на захопленні в полон іноземців, як це траплялося в 2023 та 2024 роках, а також на знищенні цивільної інфраструктури й органів місцевого самоврядування. Цілком імовірно, що уряд Прабово Субіанто може взяти курс на розмивання папуасів серед індонезійського населення.

Белуджистан (Пакистан та Іран)

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Протягом 2024 року Пакистан та Іран продовжили зосереджувати спільні зусилля для боротьби проти белуджських сепаратистів у провінції Систан і Белуджистан (Іран) та провінції Белуджистан (Пакистан). 16 січня Іран завдав серію ракетних ударів по території Пакистану (Кох-е-Сабз, Белуджистан). 18 січня Пакистан провів операцію Марг Бар Сармачар, обстрілявши іранське місто Сараван (Систан і Белуджистан). 22 червня Ісламабад розпочав операцію Азм-е-Істекхам проти Визвольної армії Белуджистану, Фронту визволення Белуджистану, Армії визволення Сінду та низки ісламістських організацій.

Тенденції

Бойові дії на території Ірану значно менш інтенсивні, ніж у сусідньому Пакистані. Протягом року організацією белуджських сепаратистів Джаїш уль-Адль здійснено щонайменше 5 відомих терористичних атак на території Ірану. Тоді як Пакистан зазнав понад 100 різних нападів. Щоправда, варто зважати на те, що певну інформацію Тегеран, на відміну від Ісламабаду, не оприлюднює. Одним із опосередкованих доказів цього є доволі точна інформація по кількості поранених пакистанських військових і поліцейських, а також місцях та характеру нападів бойовиків. Не зважаючи на певні втрати, Пакистан налаштований продовжувати операцію, оскільки вона спрямована не тільки на фізичне знищення або захоплення лідерів белуджських, сіндських та ісламістських організацій, а й на економічний розвиток провінцій Белуджистан і Сінд.

Вплив на глобальні процеси

Конфлікт у Белуджистані сприяє поступовому зближенню Ірану та Пакистану. Також Тегеран та Ісламабад мають однакове бачення ситуації в Афганістані і спільну позицію щодо питання протидії місцевим ісламістським угрупованням. Це, у свою чергу, зближує їх із росією та Китаєм. Пекін особливо зацікавлений у проведенні Пакистаном операцій проти белуджських та сіндських сепаратистів, оскільки порт Гвадар (Белуджистан) є основним пунктом проходження китайських товарів у регіон. Китай має намір отримати доступ до видобутку корисних копалин на території Белуджистану. Через цю провінцію, а також через сусідній Сінд проходить так званий Китайсько-пакистанський економічний коридор. Ще з серпня 2023 року Пакистан висловив намір приєднатися до БРІКС. У жовтні 2024 року Ісламабад приймав 23-й саміт Шанхайської організації співробітництва. США, аналогічно Китаю, зацікавлені в успішності операцій Пакистану і надають відповідне озброєння та військову техніку на запит Ісламабаду. Водночас Ізраїль та Індія підтримують белуджських і сіндських сепаратистів в Ірані та Пакистані. Наразі відомо, що афганські таліби суттєво підвищили рівень їхньої підготовки та оснащення.

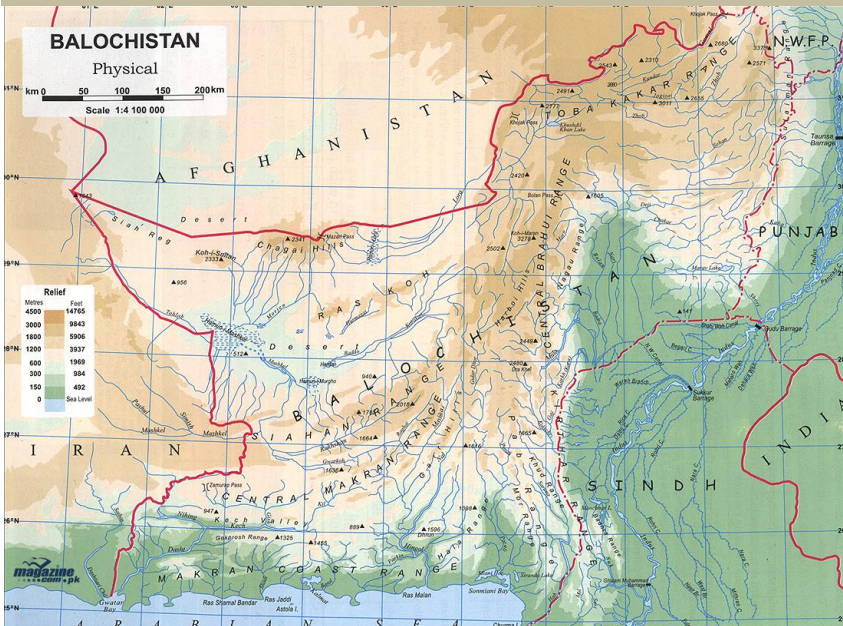
ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

— Переговори між сторонами

Ні Ісламабад, ні Тегеран наразі не ведуть переговорів із сепаратистськими організаціями. На початку січня, після обміну ударами по території один одного, Іран та Пакистан взаємно відкликали послів. Але через декілька днів оголосили про нормалізацію відносин. У листопаді, під час зустрічі міністра закордонних справ Ірану Аббаса Арагчі з прем'єр-міністром Пакистану Шехбазом Шаріфом в Ісламабаді, сторони обговорили можливість спільних дій проти белуджських сепаратистів.

Кількість потерпілих

459 вбитих, 671 поранених пакистанських військовослужбовців і поліцейських.

40 вбитих, 2 поранених іранських військовослужбовців і поліцейських.

574 вбитих, 85 поранених, 244 полонених і заарештованих белуджських та сіндських сепаратистів, а також ісламістських бойовиків.

Прогноз

Пакистан продовжить операцію Азм-е-Істекхам, тоді як белуджські та сіндські сепаратисти сконцентруються на терористичних атаках, уникаючи масштабних зіткнень. Водночас варто очікувати збільшення підтримки афганськими талібами місцевих ісламістських організацій. Іран та Пакистан підвищуватимуть рівень співпраці. Тегеран прямо в цьому зацікавлений, оскільки від успішних дій Ісламабада залежить його національна безпека. Не варто виключати перенесення бойових дій на територію Афганістану (в контексті боротьби з ісламістами) та проведення спільних ірано-пакистанських операцій проти белуджів.

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

1 вбитий і 16 поранених тайських
військовослужбовців та поліцейських.
4 вбитих і 24 поранені цивільні.

Порівняно з попереднім роком, у 2024-му, незважаючи на старт мирних переговорів, бойовики Національного революційного фронту збільшили кількість атак. Показово, що вперше за п'ять років здійснено терористичний акт у провінції Сонгхла (округ Тефа), понад 63% населення якої складають тайці. Загалом безпекова ситуація в Таїланді суттєво погіршилася. Окрім терористичних дій НРФ у південних провінціях, поступово здійснюється експорт конфлікту з М'янми у північні провінції Таїланду.

Теракт.

Переговори між сторонами

Як і очікувалося, 7 лютого Бангкок та бойовики НРФ розпочали переговори за сприяння Куала-Лумпура. Їхнім результатом стала домовленість щодо дорожньої карти врегулювання конфлікту. 1 липня прем'єр-міністр Малайзії Анвар Ібрагім призначив нового фасилітатора в переговорах між Бангкоком і НРФ — колишнього очільника Національної ради безпеки Малайзії Мохд Рабіна бін Бісара. Дана зміна зумовлена тим, що його попередник, генерал Зулкіфлі Зайнал Абідін, відомий своєю непоступливістю й негнучкістю, не зміг досягнути жодного прогресу. У серпні переговори зривалися через усунення прем'єр-міністра Таїланду Сеттхи Тавісіна з посади. 16 грудня прем'єр-міністри Таїланду та Малайзії Пхетхонтхан Чинават і Анвар Ібрагім заявили про прогрес у мирному врегулюванні. Наприкінці цього ж місяця з'явилась інформація про долучення до переговорів батька згаданої Пхетхонтхан Чинават, колишнього очільника уряду Таїланду Таксіна Чинавати.

Вплив на глобальні процеси

Конфлікт у південних провінціях Таїланду, перш за все, впливає на його відносини із сусідньою Малайзією. Це зумовлюється тим, що місцеві сепаратисти є етнічними малайцями. Досить довгий час Куала-Лумпур, офіційно не підтримуючи бойовиків НРФ, співчував їм, як і загалом піддані Малайзії. Те ж саме стосується Індонезії, де проживає значна кількість етнічних малайців. Водночас, окрім етнічного чинника,

має місце релігійний. Тайці є буддистами, а малайці — мусульмани. Однак після приходу до влади в Малайзії Анвара Ібрагіма взято курс на підтримку врегулювання конфлікту. Куала-Лумпур має певні безпекові проблеми з ісламськими угрупованнями проіндонезійського спрямування. Тому не прагне безпосередньо втручатися в конфлікт на півдні Таїланду.

Прогноз

Переговори між сторонами конфлікту залишатимуться актуальними. Однак не варто очікувати жодних конкретних результатів, швидке врегулювання протистояння не є пріоритетом правлячої партії Пхуа Тхаї на чолі з Пхетхонтхан Чинават. Це зумовлюється збереженням у військових реальних важелів впливу на процес прийняття державних рішень. Так само не зацікавлені у вирішенні конфлікту місцеві контрабандисти та наркокартелі.

Латинська Америка

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У 2024 році Латинська Америка залишалася регіоном з високим рівнем соціально-економічної нестабільності. Країни перебувають на перетині інтересів глобальних сил, передусім США й Китаю.

У грудні 2024 року після 25 років переговорів було оголошено про фіналізацію угоди про вільну торгівлю між Mercosur (економічним союзом держав Південної Америки) та Європейським Союзом. Це створює одну з найбільших зон вільної торгівлі у світі. **Аргентинський** президент Хав'єр Мілей, попри свої передвиборчі обіцянки вийти з Mercosur, підтримав угоду.

Діяльність аргентинського уряду привертала найбільше уваги оглядачів протягом моніторингового періоду. Хав'єр Мілей впровадив ряд ринкових реформ, що почали приносити плоди наприкінці 2024 року: інфляція опустилася до мінімуму за три роки, бюджетний дефіцит був усунутий, економіка вийшла зі стану рецесії. Якщо у 2025 році тенденція продовжиться, політика Мілея буде визнана

надзвичайно успішною.

28 липня 2024 року у **Венесуелі** відбулися президентські вибори. Вони викликали значний політичний резонанс, а міжнародні спостерігачі назвали їх сфальсифікованими. Це було зумовлено тим, що адміністрація чинного президента Ніколаса Мадуро контролювала більшість державних інституцій і придушувала політичну опозицію. Кандидат від об'єднаної опозиції Едмундо Гонсалес Уррутія, якого вважають переможцем виборів, змушений був тікати до Іспанії в пошуках політичного притулку. Це сталося на тлі репресій проти інакомисльців та політичної кризи на національному й міжнародному рівнях, що виникла після оголошення про перемогу Мадуро.

У **Колумбії** 2024 рік минув під знаком політичних змін, ескалації насильства з боку збройних угруповань, а також посилення міжнародної напруженості. 27 лютого президент Густаво Петро оголосив про припинення закупівлі зброї у виробників з Ізраїлю та назвав вторгнення Ізраїлю до Сектору Гази геноцидом. Протягом року

десятки громадян загинули внаслідок терактів антиурядових груп.

У **Мексикі** в червні 2024 року відбулися президентські вибори, перемогу на яких здобула Клаудія Шейнбаум. Її підтримав президент-соціаліст Мануель Лопес Обрадор і партія Морена. Країною прокотилася хвиля протестів незадоволених результатами виборів і соціалістичною політикою Обрадора протягом попередніх років. Перемога Шейнбаум означає, що уряд продовжить свою політику протягом наступних шести років — саме на такий термін обирають президентів у Мексиці.

Продовжується криза на кордоні між Мексикою і США. У 2024 році понад 100 тис. нелегалів щомісяця намагалися проникнути на американську територію. Очікується, що з поверненням Дональда Трампа до Білого дому кількість нелегалів значно скоротиться.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішньополітична криза, загроза ескалації до громадянської війни.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА КРИЗА

Тенденції

Спалахи соціально-економічної нестабільності характерні фактично для всіх країн Латинської Америки. Політика соціалістичних урядів Мадуро у Венесуелі, Лулі в Бразилії, Петро в Колумбії та інших штовхає десятки тисяч громадян за межу бідності. Проте приклад Хав'єра Мілея в Аргентині має спонукати латиноамериканців робити більш виважений вибір на виборах.

Гуманітарні наслідки

Сотні тисяч громадян країн карибського басейну щомісяця намагаються потрапити до США, створюючи гуманітарну катастрофу в прилеглий Мексиці та в південних американських штатах.

Заворушення в Мексиці, Чилі й Перу, теракти у Венесуелі та Колумбії призводять до численних жертв, руйнування інфраструктури й майна різних форм власності.

Кількість потерпілих

Десятки убитих, сотні поранених під час протестів. Десятки потерпілих унаслідок терактів у Колумбії. Сотні померлих мігрантів із Центральної Америки, які намагалися потрапити до США.

Вплив на глобальні процеси

Латинська Америка помітно випала зі сфери інтересів США під проводом адміністрації Джо Байдена. Регіон перетворюється на сферу впливу Китаю, що налагоджує співпрацю з національними урядами через дешеві кредити. Наприклад, у 2024 році Пекін інвестував у стратегічну інфраструктуру, відкривши порт у Чанкаї, Перу. Ймовірно, 2025 рік стане роком активізації США в регіоні під проводом адміністрації Трампа.

Аргентинський президент
Хав'єр Мілей

Прогноз

Нові й чинні соціалістичні уряди надалі заважатимуть розвитку регіону, зроблять його вразливішим до зовнішніх впливів. Аргентина стане яскравим винятком, досягнувши значного економічного розвитку у 2025 році.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА КРИЗА

Бангладеш

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

5 серпня 2024 року внаслідок масових протестів прем'єр-міністр Бангладеш Шейх Хасіна подала у відставку та виїхала до Індії. Наступного дня президент держави Мохаммед Шахабуддін достроково припинив повноваження парламенту, а 8 серпня сформовано тимчасовий уряд на чолі з Мухаммадом Юнусом, лауреатом Нобелівської премії миру 2006 року.

Тенденції

Враховуючи, що всі основні вимоги протестувальників (реструктуризація квотної системи набору на державні посади, відставка Шейх Хасіни та формування політично нейтрального уряду) були задоволені, внутрішньополітична ситуація в Бангладеш стабілізувалася. Головний радник Мухаммад Юнус створив шість комісій, завданням яких є реформування конституції, виборчої системи, поліції, системи державного управління, судової системи та системи боротьби з корупцією. За повідомленнями нової влади, вибори до парламенту варто очікувати або наприкінці 2025 року, або на початку 2026 року. При цьому перед ними має відбутися формування Установчих зборів. Відповідно, волевиявлення, яке визначить нову владу в Бангладеш, матиме двоетапний характер.

Кількість потерпілих

Близько 1,5 тис. вбитих і 20 тис. поранених.

Вплив на глобальні процеси

Револуція в Бангладеш суттєво погіршила відносини із сусідньою Індією. Якщо ще в червні 2024 року Дакка та Нью-Делі уклали низку економічних угод на шляху до створення зони вільної торгівлі, то наразі в Бангладеш тривають антиіндійські протести. Вони зумовлені тим, що Індія переховує експрем'єр-міністра Шейх Хасіну. Тим часом у самому Бангладеш, абсолютну більшість населення якого складають мусульмани, розпочалися переслідування та арешти індуїстів, напади на їхні храми тощо. Загалом падіння режиму Хасіни може призвести до перерозподілу сфер впливу у Бангладеш. За її правління Дакка мала нормальні відносини з Нью-Делі, Пекіном і Вашингтоном. Відповідно, зміна влади в Бангладеш створила загрози для Індії та можливості для Китаю. Однак до передачі влади демократичному уряду та реформування конституції навряд великі держави вибудовуватимуть систему стійких відносин із чинною владою в Дацці.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Револуція,
внутрішньополітична
криза.

Переговори між сторонами

У Бангладеш продовжує тривати діалог між політичними силами з питань майбутнього конституційного ладу в державі. Йдеться про Націоналістичну партію Бангладеш, студентські рухи (очікується їхнє оформлення в політичну партію), Джамаат-і-Ісламі Бангладеш (ісламська партія). Основне питання полягає в легітимації нинішнього тимчасового уряду на чолі з Мухаммадом Юнусом, оскільки його утворення перебуває поза правовим полем Бангладеш. Також важливим є обговорення шляху «реконструкції» конституції — або переписування нинішнього чинного документу, або прийняття нового тексту. У січні 2025 року варто очікувати публічного обговорення цих напрямків реформування конституції, оскільки комісія до 31 грудня 2024 року має подати їх на розгляд уряду Юнуса.

Прогноз

Виборчий процес не розпочнеться до завершення роботи над проєктом нової конституції та реформуванням виборчої системи. Наразі за даними опитування найбільшою підтримкою виборців користується Націоналістична партія Бангладеш на чолі з Халедою Зією. У разі проведення волевиявлення на початку 2025 року, вона б отримала монобільшість у парламенті. При цьому в державі продовжуватимуться спорадичні протести, спрямовані проти чинного президента Мохаммеда Шахабуддіна (обраний парламентом, який контролювала Авами Ліг на чолі з ексочільницею уряду Шейх Хасіною) та антиіндійські протести.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА КРИЗА

Балкани

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Балкани у 2024 році, як і в попередні роки, залишалися одним з епіцентрів конфліктогенності в Європі. При чому політична, суспільна, економічна нестабільність спостерігалися не тільки в регіоні Західних Балкан, який традиційно привертає увагу ЄС та США. Внутрішні проблеми продовжилися в Болгарії і проявилися в Румунії під час президентських виборів.

Країни Західних Балкан (Албанія, Північна Македонія, Сербія, Чорногорія, Косово, Боснія і Герцеговина) гострих проявів внутрішніх проблем не мали, але зберігалися тенденції до поглиблення вже наявних протиріч.

Насамперед, це стосується **відносин Сербії та Косова**. Белград та Приштина не просунулися в діалозі про нормалізацію, усі зустрічі під егідою ЄС у Брюсселі були безрезультатними. Сербія й надалі продовжує звинувачувати Косово в недотриманні умов Брюссельської угоди 2013 року, які передбачають утворення Асоціації сербських муніципалітетів. Це ключова вимога від Белграда в нормалізації відносин із При-

штиною, уряд якої вже багато років поспіль відмовляється це робити. Чинний прем'єр-міністр Альбін Курті постійно повторює, що це призведе до появи так званої сірої зони в Косові, яка буде контролюватися Белградом і буде недоступна для влади у Приштині.

Напруження у відносинах Сербії та Косова додає відсутність у північних муніципалітетах, де проживають косовські серби, повноцінно діючих органів державної влади, судової та правоохоронної систем. Вирішити цю проблему мають місцеві вибори у північних муніципалітетах Косова, які заплановані на осінь 2025 року.

Одним із найсерйозніших інцидентів, який ще більше унеможливив діалог між Сербією та частково визнаним **Косовом**, трапився наприкінці листопада. Тоді стався вибух на каналі Ібар-Лепенац муніципалітету Зубін Поток. Внаслідок аварії пошкоджені об'єкти критичної інфраструктури, зокрема енергетичної. Белград та Приштина обмінялися взаємними звинуваченнями, а представники міжнародних миротворчих сил КФОР та EULEX (місія ЄС в Косові) заявили про

погіршення безпекової ситуації в Косові. Подібні заяви від КФОР та EULEX лунають час від часу, і є співзвучними риториці Белграда та Приштини. Кожна із держав намагається довести провину іншої перед міжнародною спільнотою, використовуючи для цього медіа, соціальні мережі, зустрічі з представниками ЄС та США.

Все це заважає конструктивному діалогу Сербії та Косова, відволікаючи і Белград, і Приштину від вирішення нагальних внутрішніх і зовнішніх питань.

Влада в **Сербії** практично не звертає уваги на кризові явища в сербському суспільстві. Проявами цього є протести албанців на Півдні країни та масові демонстрації студентів та активістів. Виступи албанців відбувалися в Прешевській долині (сукупна назва південних сербських муніципалітетів Буяновац, Прешево та Медведжа) на етнічному підґрунті. Демонстранти багато разів заявляли, що зазнають дискримінації з боку сербської влади. Президент країни Александар Вучич та уряд прем'єра Мілоша Вучевича вбачають в албанських протестах «косовський слід», заявляючи, що загострення

«албанського питання» є вигідним для прем'єра Косова Альбіна Курті.

Ще одним проявом внутрішньої кризи в Сербії були екологічні протести, які знову стали актуальними після відновлення владою проєкту видобутку літію. Екоактивісти та громадські організації виступають проти цього. Утім, влада не зважає на громадську думку, пояснюючи це економічними та суспільними інтересами громадян.

І якщо виступи албанців та екоактивістів влада показово ігнорує, то зі студентськими протестами змушена була розбиратися. Приводом до масових вуличних демонстрацій студентів стала трагедія в місті Новий Сад 1 листопада 2024 року. Навіс залізничного вокзалу впав та забрав життя 15 осіб. Уже 5 листопада в Новому Саді пройшли перші протести студентів та опозиційних політичних сил. Пізніше демонстрації стали більш студентськими, що призвело до блокування роботи низки ректоратів та факультетів у Белграді, Ніші, Крагуєваці, Новому Саді. На кінець листопада 85 факультетів підтримували блокування, до них приєдналися 73 заклади середньої освіти. Основними вимогами, які з самого початку висували опозиційні політсили та молодь, були: притягнення до відповідальності осіб, які причетні до ремонту залізничного

вокзалу; публікація повного пакету документації щодо ремонту; боротьба з корупцією в країні; закриття справ проти студентів та активістів, яких поліція затримала під час протестів у листопаді та грудні.

Студентські протести несподівано для сербської влади отримали підтримку серед педагогів, науковців, працівників сфери культури та технічної сфери, фермерів. Через це уряд достроково оголосив завершення навчального року для шкіл. Аби трохи заспокоїти студентів, уряд опублікував деякі документи по фірмах, які проводили реконструкцію залізничного вокзалу. Цього для демонстрантів виявилось замало, вони вважають, що влада приховує документацію, яка може викрити корупційні зв'язки прем'єра Вучевича (він тривалий час був мером міста Новий Сад).

У студентських протестах влада вбачає діяльність іноземних спецслужб, які хочуть дестабілізувати Сербію та усунути від влади президента країни Вучича. Дісталось, зокрема, Хорватії, яку сербське керівництво вже звинуватило в організації протестів.

Очікувано у 2024 році загострилися внутрішні процеси в **Албанії**, хоча при цьому країна спромоглася офіційно відкрити «Кластер 1» у переговорному процесі з ЄС. Політична та суспільна кризи, які почалися в попередні роки, декілька разів

выводили громадян країни на вулиці. Основними вимогами були відставка чинного уряду на чолі з Еді Рамою, формування технічного уряду до проведення парламентських виборів у травні 2025 року, звільнення з-під варті лідерів Демократичної партії.

Албанці вже декілька років поспіль демонструють незадоволення політикою уряду Рами і його Соціалістичною партією. Опозиційні політсили, зокрема Демократична партія та Партія свободи колишнього президента Ілїри Мети, звинувачують прем'єра в узурпації влади, авторитаризмі та корупції. Останній пункт є ключовим у переговорах Албанії та ЄС, заважаючи країні просуватися по єврошляху. Брюссель очікує від Тирані боротьби з корупцією та корупціонерами, проведення судової реформи. У жовтні 2024 року за звинуваченням у корупції був заарештований колишній президент країни Ілїр Мета (2017–2022). Своє взяття під варту він назвав політичним рішенням чинного прем'єра Еді Рами. Подібні звинувачення лунали на адресу чинного прем'єра 2024 року від колишнього прем'єра Албанії Салі Беріші, мера міста Хімара Фреді Белері та інших високопосадовців Албанії. Випадок з арештом етнічного грека Фреді Белері, який став мером міста Хімара, але не зміг приступити до виконання своїх обов'язків через звинувачення в підкупі

виборців, призив до погіршення відносин Албанії та Греції. Афіни вже неодноразово закликали Тирану припинити етнічні переслідування грецького населення в Албанії. Грецька влада обіцяла максимально блокувати євроінтеграцію Албанії.

Антиурядові протести відбувались і в сусідніх з Албанією країнах — у **Боснії і Герцеговині та Хорватії**. В **БіГ** демонстрації громадян стали проявами системної кризи, яка має тенденцію до поглиблення. На протести виходили шахтарі, працівники медичної сфери, екоактивісти та громадські правозахисники. Громадяни країни вимагали від влади покращення умов праці, підвищення заробітної плати, зупинення насилля над жінками в Боснії і Герцеговині. Внутрішні проблеми поглибила масштабна повінь, яка сталася на початку жовтня 2024 року в центральних та південних регіонах країни й забрала життя 27 людей. Через повільний процес відновлення постраждалих регіонів мешканці окремих міст декілька разів виходили на протести із закликами до влади прискорити надання їм допомоги.

Одночасно з цими негараздами продовжувала лунати сепаратистська риторика від президента ентитету Республіка Сербська Мілорада Додіка. Його заяви про відокремлення Республіки Сербської підкріплювалися діями

на законодавчому рівні — парламент ентитету ухвалив низку документів та рішень, які зупинили дію законів республіканського рівня на території ентитету. Додік намагався знайти підтримку своїх планів у Москві та Сербії. Протездних конкретних обіцянок ані Кремль, ані Белград йому не давали. Хоча негативним наслідком політики Додіка є подальше розхитування Боснії і Герцеговини й поглиблення низки кризових явищ та процесів.

У **Хорватії** масові антиурядові протести відбувались в січні, лютому та березні й були спровоковані незадоволенням діями уряду прем'єра Андрея Пленковича. В березні 2024 року парламент країни на вимогу опозиційних партій був розпущений достроково. Передвиборчий період проходив у досить напруженій атмосфері, оскільки президент країни Зоран Міланович був висунутий від опозиційної поліси Соціал-демократичної партії кандидатом на пост прем'єра, якщо партія переможе. Конституційний суд Хорватії заборонив Мілановичу висуватися, оскільки це суперечило Конституції. Для того, аби стати прем'єром, президент мав піти у відставку, чого він не зробив. Політичні пристрасті закінчилися безрезультатно для президента та Соціал-демократичної партії, яка стала другою за результатами парламентських виборів. Партія «Хорватський

демократичний союз» набрала трохи більше голосів і для формування уряду змушена була домовлятися з іншими партіями. Прем'єром знову став Андрей Пленкович, який перебуває при владі з 2016 року. Його уряду у грудні опозиційні партії спробували оголосити недовіру, але не набрали під час голосування необхідної кількості голосів.

І в **БіГ**, і в Хорватії кінець 2024 року відзначився гучними корупційними скандалами — в Хорватії в листопаді заарештували міністра охорони здоров'я Вілі Бєроша, у **БіГ** в грудні — міністра безпеки Нєнада Нєшича.

Північна Македонія у 2024 році пройшла через парламентські та президентські вибори, які привели до влади опозиційні праві сили. Президенткою стала Гордана Сіляковська-Давкова, а перемогу на парламентських виборах святкувала правоцентрична партія ВМРО-ДПМНЕ. Саме її представники сформували коаліційний уряд з албанською партією Vredi та лівою полісиною Znam. Уряд очолив Християн Міцкоскі, який, як і президентка, пообіцяв привести країну в ЄС. Утім, Гордана Сіляковська-Давкова практично одразу після обрання потрапила у скандал із Грецією, відмовившись використовувати конституційну назву країни «Республіка Північна Македонія». І вона, і прем'єр-міністр Міцкоскі заявили, що можуть у

публічних виступах на внутрішню аудиторію говорити «Македонія». Окрім того, новий уряд виступає проти внесення змін до Конституції, аби внести туди поправки, пов'язані з болгарською меншиною в Північній Македонії.

Болгарія, чутлива до цього питання, блокує вступ країни до ЄС. Водночас болгарська влада намагається розібратися з власними внутрішніми проблемами. Громадяни країни двічі ходили на дострокові парламентські вибори, останні з яких відбулися в жовтні 2024 року. Результат, як і в попередні рази, не призвів до перезавантаження політичної системи Болгарії. Навпаки, суспільство й політичні сили виявилися ще більш поляризованими. Не останню роль у цьому відіграє президент країни Румен Радєв, який виступає проти надсилання зброї Україні, відмовляється підтримувати нашу країну та у своїй політиці орієнтується на проросійські настрої в суспільстві.

У політичний хаос ледь не занурилася **Румунія**, яка 23 листопада обирала нового президента. Переможцем першого туру несподівано став незалежний кандидат Келін Джорджеску. Він став популярним завдяки активній передвиборчій кампанії в соціальній мережі ТікТок. Конституційний суд Румунії скасував результати виборчих перегонів, коли спецслужби країни повідомили про ймовірне втручання у

вибори з-за кордону та можливі зв'язки Джорджеску з кремлем.

Для **Чорногорії** 2024 рік був позначений остаточним завершенням процесу кардинального переформатування політичної сцени, що розпочався після програву на парламентських виборах 2020 та 2023 років колись беззаперечно домінантної Демократичної партії соціалістів (наразі — найбільша опозиційна політсила прозахідного спрямування). У такий спосіб відбулося остаточне закріплення позицій нових еліт із рядів центристських, декларативно проєвропейських, а також просербських сил (включно з проросійськими), які входять до правлячої коаліції, сформованої з жовтня 2023 року. Після передбаченого коаліційною угодою ще торік переформатування чинного 44-го уряду Чорногорії на чолі з Мілойком Спаїчем (лідер центристського й загалом проєвропейськи орієнтованого Руху «Європа зараз»), яке відбулося 23 липня 2024 року, до правлячого кабінету вперше з моменту відновлення незалежності країни увійшли представники сербських і відверто проросійських сил (Нова сербська демократія, Демократична народна партія), окремі представники яких неодноразово в минулому ставили під сумнів незалежність Чорногорії як такої та національну ідентичність чорногорського народу, а також

мають послідовну антинаївську позицію (хоча декларативно підтримують вступ країни до ЄС). Само собою, що ставлення згаданих політсил до України в умовах російської повномасштабної збройної агресії доволі стримане. Окрім того, чітким показником інтеграції проросійських сил до правлячої еліти Чорногорії стало обрання 30 жовтня 2023 року широко відомого лідера партії Нова сербська демократія Андрії Мандича на пост Голови Скупщини (парламенту) країни. Як відомо, А. Мандич свого часу проходив як обвинувачений у справі про спробу держперевороту в Чорногорії в жовтні 2016 року (однак влітку 2024 року всіх обвинувачених/підозрюваних було остаточно виправдано).

Характерно, що після цього переформатування/розширення уряд Чорногорії став доволі громіздким і включає в себе рекордну для Європи кількість відомств (більше 32). Наразі в уряді представлені як центристські проєвропейські сили (Рух «Європа зараз», Демократи), так і проросійські партії (Нова сербська демократія, Демократична народна партія), а також, що доволі незвично, традиційно підкреслено прозахідні партії нацменшин (Бошняцька партія та Албанський фронт, при цьому Міністерство закордонних справ очолює голова Бошняцької партії Ервін Ібрагімович). Такий доволі

широкий склад правлячого в країні кабінету, який вбачає своєю пріоритетною та безумовною ціллю якомога швидку інтеграцію Чорногорії до ЄС (декларовано вищим державним керівництвом кінець 2026 року як реченець для закриття переговорів, а кінець 2028 року як бажаний реченець для набуття країною членства в Євросоюзі), містить у собі цілий комплекс взаємних суперечностей, які можуть в той чи інший момент ескалувати. Найбільш очевидні протиріччя в урядовій коаліції — між сербськими партіями та Албанським форумом.

Варто зазначити, що такий громіздкий уряд наразі в країні, населення якої, згідно з даними перепису, проведеного в грудні 2023 року та оприлюдненого восени 2024-го, складає наразі 623 тис. Національний склад Чорногорії виглядає нині так: чорногорці — 256 436 / 41,12%, серби — 205 370 / 32,93%, бошняки — 58 956 / 9,45%, албанці — 30 978 / 4,97%, росіяни — 12 824 / 2,06%, мусульмани — 10 162 / 1,63%, не вказали національність — 17 907 / 2,88%. Мовний склад: сербська — 43,18%, чорногорська — 34,52%, боснійська — 6,97%, албанська — 5,25%, російська — 2,36%.

Результати свіжого перепису, з одного боку, засвідчили, що етнорелігійна мапа країни порівняно з 2011 роком майже не змінилася, а з іншого боку,

посприяли просербським силам у просуванні власних ініціатив та наративів, які теоретично мають на меті перетворення Чорногорії на «ще одну сербську державу», її вихід з НАТО та максимальну кооперацію із Сербією та потенційно з рф. Перша ж вимога згаданого політичного табору — визнання сербської мови державною (оскільки найбільше жителів країни декларували сербську мову своєю рідною, хоча фактично різниця між сербською та чорногорською в Чорногорії відсутня і йдеться суто про те, як саме цю мову називати).

Стосовно російського впливу, то попри суттєве зростання ролі й місця проросійських партій і Сербської православної церкви як водночас найбільшої в країні конфесії та головної проросійської інституції, на офіційному рівні відносини між Подгорицею і Москвою й далі де-факто заморожені. Проте рф дедалі розширює свою присутність у Чорногорії шляхом «м'якої сили», а також через взаємодію з СПЦ та низкою муніципалітетів, де при владі представники сербських партій (Будва, Нікшич, Беране, Херцег-Нові і т. д.). Показовим фактом стало проведення посольством рф у Чорногорії та російським домом у Белграді влітку 2024 року літньої школи російської мови в м. Нішкічі.

Окремо варто відзначити, що в 2024 році суттєво погіршили-

ся відносини між Чорногорією та Хорватією (єдиний із сусідів Чорногорії, що входить до ЄС). Це стало прямим наслідком приходу до низки вищих посад у Подгориці представників сербських політсил. Особливе роздратування в хорватській стороні викликало ухвалення Скупштиною Чорногорії 28 червня 2024 року резолюції про геноцид у концтаборі Ясеновац. Наступного місяця Хорватія оголосила Голову Скупщини Чорногорії А. Мандича, лідера Демократичної народної партії М. Кнежевича та віце-прем'єр-міністра Чорногорії А. Бечича персонами нон-грата. А в грудні 2024 року надіслала МЗС Чорногорії нон-пейпер з 10 пунктів, який містив перелік проблемних питань у відносинах між країнами (зокрема морського кордону в районі півострова Превлака та розслідування воєнних злочинів під час нападу чорногорських резервістів у складі Югославської народної армії на Дубровник у 1991–1992 рр.), які Загреб хотів би вирішити якомога швидше. При цьому Хорватія має низку важелів впливу, завдяки чому може створити дошкульні перепони Чорногорії на шляху євроінтеграції, який у 2024 року помітно активізувався у практичній площині.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішньополітична криза.

Тенденції

Перераховані балканські країни мають різний ступінь внутрішньополітичних криз, які відрізняють причинами та проявами. Утім, для всіх держав спільною рисою є незадоволення громадян діями влади або їхньою відсутністю, поширення протестних настроїв та корупційних скандалів. Це негативно впливає на інші сфери суспільного життя, призводить до поглиблення кризових явищ і погіршення відносин із сусідніми країнами. Особливо це помітно в Албанії, Боснії і Герцеговині, Північній Македонії, Сербії, Чорногорії. Перманентна криза в Болгарії, яка триває з 2020 року, призвела до того, що вибори перестали бути інструментом перезавантаження політичної системи й точкою, від якої мав би починатися відлік нових реформ у державі.

Протести в Хорватії відобразили незадоволення громадян діями уряду і зростання прихильності до популізму, яким активно у своїх заявах оперує президент Зоран Міланович та представники Соціал-демократичної партії. В Румунії політики та експерти не врахували фактор «чорного лебедя», нові правила електоральної соціології та можливість зовнішнього втручання у вибори. Хоча про гібридні загрози і зростання ак-

тивності Москви на Балканах в Європейському Союзі говорили вже давно. Це вкотре доводить, що російське втручання може бути несподіваним і має тенденцію до проявів там, де мало або практично ніхто не очікує.

У Косові уряд Альбіна Курті прагне й надалі будувати та розвивати державні інституції, внутрішню та зовнішню політику, яка притаманна самостійній державі. На цьому шляху стоять значні перешкоди — невизнання Белградом незалежності Косова, значний міжнародний тиск та активне втручання Сербії у внутрішні справи частково визнаної держави. Сербське керівництво постійно демонструє готовність до перемовин про нормалізацію відносин із Приштиною, роблячи акцент на недотриманні косовською владою міжнародних зобов'язань щодо створення Асоціації сербських муніципалітетів і створення безпечних умов для косовських сербів. У такий спосіб Белград відволікає увагу свого суспільства від внутрішніх проблем і знову прагне зробити проблему Косова однією з головних у країні. Також відбувається дискредитація уряду Альбіна Курті та президентки Вйоси Османі, через що Косово з весни 2023 року перебуває під посиленням міжнародним тиском. Подібну ситуацію Белград використовує для зміцнення власних позицій в ЄС та у США, аби у бік Сербії не

лунали звинувачення в недотриманні принципів єдиної зовнішньої політики щодо незапровадження санкцій проти РФ.

У самій Сербії відбувається подальше зміцнення авторитаризму Александара Вучича та правлячої Сербської прогресивної партії, лідером якої тепер є прем'єр країни Мілош Вучевич. Проти дій влади вже не один рік виступає політична опозиція, яка, як і в попередні роки, не демонструє єдності в організації спротиву проти чинного президента та уряду. Варто підкреслити, що при цьому спостерігається зростання громадської активності. Громадяни, екологічні активісти, студенти, науковці, фермери дедалі частіше висловлюють своє незадоволення політикою влади та намагаються боротися проти корупції. Підтвердженням цього є протести, ініційовані молоддю у багатьох містах країни.

Чорногорія за останній рік пережила глибокі зміни на своїй політичній сцені, яка продовжує фрагментуватися. Згадані вище події та рішення можуть завдати (і вже частково завдають, як у випадку відносин із Хорватією) шкоди європейським прагненням Чорногорії, нівелювати її нещодавні досягнення та похитнути основи її досі незмінної євроцентричної політики. Наскільки серйозними будуть такі зміни і як вони вплинуть на досі усталену позицію країни

щодо нашої держави та російської агресії, стане зрозумілим у наступному році. Наразі в країні спостерігається активізація суспільно-політичного життя.

Дочасні місцеві вибори в столиці країни м. Подгориці у вересні 2024 року показали, що донедавна домінантний Рух «Європа зараз» почав відчутно втрачати електоральні симпатії, а прозахідна опозиція (насамперед ДПС) демонструє перші ознаки зростання своєї популярності. Окрім того, згадані вибори стали черговим виявом відвертої конфронтації та конкуренції між президентом Я. Мілатовичем та прем'єр-міністром М. Спаїчем (слід підкреслити, що обоє є доволі відверто проєвропейськи налаштованими, але прем'єр-міністр опинився у відчутній залежності від коаліційних партнерів з лав сербських партій).

Вплив на глобальні процеси

Попри складнощі й нестабільну ситуацію всередині цих країн, їхні уряди продовжують орієнтуватися на ЄС, США й НАТО (окрім Сербії, яка попри свій так званий нейтральний статус активно озброюється й підтримує відносини з Північноатлантичним альянсом у рамках Програми індивідуального партнерства). Країни Балкан по-різному долучені до надання підтримки Україні. Військову допомогу активно надають Болгарія, Румунія, Північна Македонія, Хорватія, Греція. Косовські інструктори залучені до програми підготовки українських військових у Великій Британії. Майже всі країни регіону, зокрема Сербія, надсилають гуманітарну допомогу. Винятком є Боснія і Герцеговина, де через

спротив президента Республіки Сербської уряд держави не може доєднатися до європейських санкцій проти Москви. Проте представники Президії БіГ та України мали декілька зустрічей на міжнародних майданчиках та один раз в Україні.

Балканські країни, як і раніше, продовжують орієнтуватися на Брюссель та Вашингтон, а не на створення регіональної системи безпеки. Це давно вже перетворило Балкани на полігон випробувань різноманітних гібридних впливів РФ. За допомогою місцевих проросійських політиків та м'якої сили Кремль продовжує поширювати вигідну риторику та наративи про війну проти України, про нездатність ЄС і НАТО захистити Балкани від чергової війни, про загрозу нових конфліктів на міжетнічному та міжрелігійному ґрунті.

Прогноз

У Чорногорії в найближчій перспективі не варто очікувати радикального перегляду вже усталеної євроатлантично орієнтованої зовнішньої політики (зокрема щодо підтримки України). Попри це, посилення впливу проросійських сил на політику Чорногорії є дедалі більш помітним, і така тенденція, імовірно, триватиме та має змогу внести деякі зміни до зовнішньополітичного курсу країни.

Румунію та Хорватію очікують вибори президента, а Албанію та Косово — парламентські вибори. Ці процеси можуть принести несподівані результати, як уже продемонстрували президентські перегони в Румунії в листопаді 2024 року.

Високий рівень конфліктогенності та внутрішніх суперечок спостерігатиметься в регіоні й надалі. Це стосується не тільки вже традиційних центрів нестабільності — Косова та Боснії і Герцеговини. Поглиблення кризових явищ відбувається в Болгарії, Сербії, Чорногорії, Албанії, Північній Македонії. Для російської федерації вкрай вигідно, аби Балкани й надалі сприймалися нестабільним регіоном Європи, який може в будь-який момент вибухнути. При цьому Росії вигідніше робити не пряме втручання, а діяти руками своїх поплічників, використовувати просербські та проросійські сили, які присутні в кожній країні. Така тактика вже має негативні для ЄС прояви у Греції, Словенії, Хорватії.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА КРИЗА

Ірак

Події, інциденти

У 2024 році безпековий ландшафт Іраку відзначався як прогресом, так і постійними проблемами. Країна продовжувала боротьбу із залишками угруповання Ісламської держави (ІД), зокрема, спільні операції між силами США та Іраку призвели до певних успіхів. Наприклад, у результаті рейду в пустелі Анбар у серпні 2024 р. було ліквідовано щонайменше 15 членів ІД, зокрема ключових лідерів терористів. Утім, незважаючи на ці зусилля, ІД зберегла свою присутність, особливо в таких регіонах, як Кір-кук, де продовжувалися напади на іракських військових.

США та Ірак досягли угоди про виведення майже всіх американських військ до кінця 2026 р., розпочавши поетапне скорочення тривалої військової присутності США. Цей план передбачає перехід до більш комплексних двосторонніх відносин, що охоплюють різні сектори, окрім безпеки. План виведення означає значні зміни у військовій стратегії США в регіоні та передбачає скорочен-

ня присутності на авіабазі Айн аль-Асад і в Багдаді, зберігаючи присутність в Ербілі.

Ірак також зіткнувся з проблемами з боку підтримуваних Іраном бойовиків, які атакували Ізраїль, що загрожувало втягненню країни в ширші регіональні конфлікти. Уряд прем'єр-міністра Мохаммеда ас-Судані намагався віддалити Ірак від цих військових дій, застосовуючи дипломатичні зусилля для запобігання ескалації та підтримки внутрішньої стабільності.

Інтенсивність

Внутрішньополітична криза.

Тенденції

В Іраку відбулася зміна керівництва парламенту, адже після майже року політичного тупика парламент країни обрав нового спікера Махмуда аль-Машхадані, відомого сунітського законодавця, який має тісні зв'язки з Іраном і який раніше обіймав цю посаду з 2006 по 2009 рр.

Крім того, Рада Безпеки ООН одноголосно проголосувала

за припинення політичної місії ООН в Іраку до кінця 2025 року, що свідчить про довіру до стабілізаційних зусиль Іраку та його прогрес у відновленні представницького правління.

Загалом у 2024 році Ірак перебував у складному середовищі безпеки та брав участь у дипломатичних ініціативах для зміцнення свого суверенітету та регіонального становища.

Вплив на глобальні процеси

У зовнішній політиці Ірак дотримувався збалансованого підходу між глобальними та регіональними акторами, зокрема Сполученими Штатами та Іраном. Візит прем'єр-міністра аль-Судані до Вашингтону у квітні 2024 р. підкреслив зусилля щодо зміцнення зв'язків зі США, зосереджуючись на економічних інвестиціях і співпраці в галузі безпеки. Водночас Ірак прагнув налагодити відносини з Іраном, намагаючись запобігти поширенню регіональної напруженості на свою територію.

Прогноз

У 2025 р. Ірак буде долати багатогранний ландшафт загроз безпеці, політичних реформ, економічних проблем і проблем із правами людини.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА КРИЗА

Іран

Події, інциденти

У 2024 році Іран зіткнувся зі складним середовищем безпеки, яке характеризувалося як внутрішніми викликами, так і регіональною динамікою, а також розширив свою роль у міжнародних продажах зброї, що відображає його стратегічні амбіції та відповідь на регіональну динаміку.

Несподівана загибель президента Ебрагіма Раїсі в аварії гелікоптера 19 травня 2024 р. призвела до дострокових президентських виборів. Масуд Пезешкіан неочікувано став переможцем на виборах у червні-липні, сигналізуючи про можливі зміни у внутрішній політиці Ірану.

У квітні 2024 р. військові дії між Іраном та Ізраїлем значно активізувалися. Після ізраїльського удару поблизу консульства Ірану в Сирії, в результаті якого загинув високопоставлений офіцер Корпусу вартових ісламської революції (КВІР), 13 квітня Іран випустив значний залп безпілотників і ракет по Ізраїлю. Хоча багато з них було перехоплено ізраїльськими системами протиповітряної оборони, прямий характер атаки ознаменував помітну ескалацію давніх проксі-конфліктів між дво-

ма державами.

Іран провів масштабні військові навчання для зміцнення своєї обороноздатності на тлі ескалації напруженості з Ізраїлем і очікуваного повернення Дональда Трампа на пост президента США. Ці навчання, які тривали два місяці, включали навчання протиповітряної оборони, спрямовані на підготовку систем Ірану до потенційних повітряних, ракетних і радіоелектронних загроз, зосереджуючись на захисті критичної інфраструктури, включаючи ядерні об'єкти.

В Ірані зафіксовано найбільшу кількість страт за 30 років, у 2024 році було зареєстровано понад 1 тис. Цей сплеск страт, включно зі стратою жінок, дітей та політичних в'язнів, викликав міжнародний осуд і підкреслив посилені заходи режиму для придушення інакомислення.

Інтенсивність

Внутрішньополітична криза.

Тенденції

Участь Ірану в регіональних конфліктах, зокрема через підтримку проксі-груп, зазнала невдач. Значною подією стало виведення Іраном більшості своїх

сил із Сирії після падіння режиму Асада в грудні. Цей відступ ознаменував невдачу для регіональних амбіцій Тегерана, зменшивши його здатність підтримувати союзні збройні формування та проводити проксі-операції проти супротивників, таких як США та Ізраїль, зокрема внаслідок фактичного розгрому Ізраїлем підтримуваної Іраном «Хезболли».

Вплив на глобальні процеси

Іран став помітним постачальником зброї в РФ. Наприкінці 2023 р. Іран і РФ підписали контракт на постачання сотень ракет із продовженням поставок у 2024 р. Це партнерство не лише забезпечило РФ критично важливою військовою технікою, а й зміцнило оборонну промисловість Ірану завдяки фінансовим прибуткам і технологічним обмінам. У липні 2024 р. Іран і Вірменія підписали збройну угоду на 500 мільйонів доларів США. Угода включає різне військове обладнання, що свідчить про намір Ірану розширити свій вплив на Кавказі та відновити стратегічну присутність.

Іран активно реалізовував дипломатичні ініціативи для врегулювання регіональної напруженості. У жовтні міністр закордонних справ

Аббас Аракчі відвідав Саудівську Аравію та інші країни Перської затоки, щоб обговорити регіональну безпеку та виступити за нейтралітет у разі ескалації конфліктів за участі Ізраїлю. Ці зусилля підкреслили намір Ірану запобігти використанню сусідніх територій для потенційних нападів на нього.

Як країна, що головує в Організації економічного співробітництва у 2024 р., Іран

прийняв 28-му зустріч міністрів закордонних справ країн-членів організації у Мешхеді. Це зібрання було спрямоване на зміцнення економічної співпраці між державами-членами, що відображає прихильність Ірану до регіонального економічного розвитку, незважаючи на міжнародні санкції та економічні труднощі.

Очікуване повернення Д. Трампа на посаду президента

США свідчить про потенційні зміни в зовнішній політиці США щодо Ірану, з очікуванням більш наполегливої позиції, що нагадує попередню кампанію «максимального тиску». Ця перспектива вплинула на зовнішньополітичну стратегію Ірану, спонукаючи як до оборонної підготовки, так і до дипломатичних заходів, щоб пом'якшити вплив нового тиску США.

Прогноз

2025 рік багато в чому стане вирішальним для Ірану. Країна стоїть на роздоріжжі, адже насуваються важливі рішення, які визначать майбутнє її ядерної програми, економічну стабільність і регіональне становище.

ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ

01. ГАЯНА – ВЕНЕСУЕЛА

Події, інциденти

3 грудня 2023 року у Венесуелі за ініціативи президента Ніколаса Мадуро відбувся референдум щодо претензій на частину території сусідньої Гаяни — регіону Ессекібо. Його метою була легітимація анексії регіону, утворення нового штату Гаяна-Ессекібо й надання місцевого населенню венесуельського громадянства.

Результати референдуму показали 95% підтримки окупації Ессекібо. Сам регіон є малозаселеною важкопрохідною територією зі значними покладами нафти. Він займає майже 60% території Гаяни, але в ньому мешкає лише 15% населення країни.

Підготовка Венесуели до агресивних дій була помітна за кілька місяців до референдуму. У жовтні з'явилася інформація, що венесуельські військові будують злітно-посадкову смугу біля кордону з Гаяною. Згодом стало відомо, що Венесуела створює нову морську базу, що дозволить збільшити охоплення її військово-морських сил вздовж узбережжя Атлантичного океану.

Розуміючи наміри Мадуро, представники Гаяни почали бити на сполох і закликати міжнародну спільноту не допустити порушення міжнародного права. Зовнішня підтримка — це єдина надія Гаяни, оскільки порівняно з Венесуелою вона фактично не має сил для оборони: її військо налічує близько 3 тис. бійців, тоді як збройні сили Венесуели мають 125–150 тис. військовослужбовців.

9 лютого 2024 року Центр стратегічних і міжнародних досліджень повідомив про будівельні роботи та збільшення кількості військ на венесуельській військовій базі на кордоні між Венесуелою та Гаяною. Напередодні, у відповідь на нарощування військової присутності Венесуели, Бразилія 2 лютого підсилила свій гарнізон у Боа-Віста, додавши 600 військовослужбовців і 20 броньованих машин.

21 березня 2024 року Венесуела ухвалила закон, що проголошує суверенітет над територією Ессекібо. Він був розроблений президентом Ніколасом Мадуро і визначає Ессекібо як новий штат Венесуели з адміністративним центром у місті Тумеремо.

Венесуела і Гаяна нібито домовилися про переговори на території Бразилії, однак про конкретні місце й час повідомлень поки не надходило.

Тенденції

Нині Венесуела випробовує реакцію своїх сусідів і міжнародної спільноти на свої агресивні дії. Однак окупація, що здавалася неминуchoю наприкінці 2023 року, досі не відбулася. Це може свідчити про те, що Мадуро побоюється реакції США, Бразилії та загалом міжнародної спільноти.

Вплив на глобальні процеси

Дії Венесуели продовжують тенденцію на дестабілізацію безпекової ситуації у світі й від-

повідують передусім інтересам росії. Участь москви не обмежується продажем військової техніки Мадуро, оскільки на території Венесуели розташовані дві російські військові бази, а також загін ПВК «Вагнер», що бере участь у підготовці венесуельських елітних військ, а також забезпечує особисту безпеку Мадуро. Імовірно, рішення про анексію території Гаяни ухвалювалося за участі кремлівських радників Мадуро.

Гаянська проблема має стати одним із центрів уваги нової адміністрації Дональда Трампа. Поміж інших її представників,

майбутній держсекретар Марко Рубіо вважає латиноамериканський (зокрема венесуельський) вектор одним з основних у політиці Вашингтона.

Прогноз

Венесуела не наважиться на анексію Есекібо на тлі повернення Трампа у Білий дім. Імовірно, Мадуро продовжить випробовувати терпіння міжнародної спільноти через нагромадження військ на кордоні з Гаяною, але не вдаватиметься до активних дій.

02. ГРЕЦІЯ – ТУРЕЧЧИНА

Події, інциденти

Упродовж 2024 р. відносини Туреччини та Греції розвивалися в рамках так званого позитивного порядку денного (назва, яку дали двостороннім відносинам на даному етапі в Анкарі та Афінах в жовтні 2023 р.). Країни вирішили зосередитися на розвитку співпраці у торгівлі, освіті, науці та туризмі. Важливою подією року можна назвати візит прем'єра Греції Кіріакоса Міцотакіса до Анкари та його зустріч із президентом Туреччини Реджепом Таїпом Ердоганом. Це був візит-відповідь на поїздку Ердогана до Греції у 2023 р., коли була підписана так звана Афінська декларація про нормалізацію відносин між країнами.

Поїздка грецького прем'єр-міністра до Анкари засвідчила, що відносини Греції та Туреччини продовжують розвиватися на фоні глибоких протиріч та невирішених конфліктів. З одного, країни прагнуть до поглиблення та розширення відносин у туризмі та транспортній сфері. З іншого, Туреччина та Греція не

можуть досягти консенсусу з низки питань — грецька культурна спадщина в Туреччині, Кіпр, питання Егейських островів та проблема Східного Середземномор'я. Окрім того, Афіни мають протилежну до Анкари позицію стосовно нападу ХАМАС на Ізраїль та подальших подій, пов'язаних із цим. Кіріакос Міцотакіс на зустрічі з Реджепом Таїпом Ердоганом заявив, що для Греції ХАМАС є терористичною організацією. У відповідь почув, що для Туреччини ХАМАС не є терористами. Розбіжності щодо подій на Близькому Сході вкотре демонструють, що не всі країни у світі готові долучитися до антиізраїльської коаліції, яку прагне вже декілька місяців сформувати Ердоган.

Додаткових складнощів нормалізації турецько-грецьких відносин завдали у 2024 р. проблеми, пов'язані з грецькою культурною спадщиною в Туреччині, та створення Грецією національних морських парків в Іонічному та Егейському морях. Церква Христа Спасителя у районі Фатіх в Стамбулі (церква Хора), яка

з кінця 1950-х рр. діяла як музей Каріє, була перетворена на мечеть, хоча проти цього виступили ЮНЕСКО та Греція.

Влада в Афінах весною 2024 р. заборонила донне тралення в національних морських парках і заповідних зонах. Одночасно з цим уряд країни проголосив утворення двох національних парків у Іонічному та південній частині Егейського моря. Парки займають 30% усіх територіальних вод Греції. Поява парку в Егейському морі викликала одразу негативну реакцію Анкари, бо країни вже багато років ведуть суперечку через континентальний шельф тут.

Інтенсивність

Дипломатичне протистояння.

Тенденції

Наявні тенденції до часткової нормалізації, що призводить до збільшення кількості зустрічей на дипломатичному та експортному рівнях. При цьому досить гострими залишаються територіальні питання, внаслідок чого виникає значна конкуренція між Грецією та Туреччиною в енергетичній галузі та за розподіл сфер впливу в Балканському регіоні.

Вплив на глобальні процеси

Греція та Туреччина змушені думати про повну або часткову нормалізацію відносин, враховуючи своє членство в Північноатлантичному альянсі та бажання відігравати важливу роль у Європі. Обидві країни з 2010-х років роблять спроби повернутися до активної регіональної політики на Балканах та розвивати тіснішу співпрацю з державами Середземномор'я.

Туреччина використовує суперечки між Грецією та Албанією щодо національних

меншин, розвиваючи відносини з Тираною в оборонній, військовій, культурно-освітній та економічній сферах. Також Анкара посилює відносини з Косово, незалежність якого Греція не визнає. Президент Реджеп Таїп Ердоган прагне включити балканські країни, особливо ті, які є мусульманськими, до антиізраїльської коаліції. Утім, це йому погано вдається, оскільки його спроби отримати позитивну відповідь щодо цього в Албанії та Сербії були безрезультатними. Белград виступає одним із важливих постачальників зброї до Ізраїлю, а також активно закуповує передові зразки зброї у Тель-Авіва. Також Сербія прагне покращувати економічні й торгівельні відносини з Ізраїлем, хоча відносини з Анкарою у цій сфері є також досить продуктивними й ефективними.

Греція намагається, як і Туреччина, стати майданчиком для врегулювання низки балканських протиріч. Афіни уважно стежать за розвитком подій між Болгарією та Північною Македонією і Сербією та Косовим, аби завчасно попередити можливі проблеми з грецькими албанцями.

Нормалізація відносин між Грецією та Туреччиною, як і співпраця в рамках «позитивного порядку денного» та ведення політичного діалогу стосовно вирішення двосторонніх територіальних суперечок щодо Кіпру, островів в Егейському морі та континентального шельфу в Східному Середземномор'ї, мають важливе значення для безпеки та стабільності європейського континенту. Країни мають різні позиції щодо цих проблем, чим вже не одне десятиліття користується росія задля розширення власних сфер впливу в Європі та дестабілізації ЄС і НАТО зсередини. Для цього Москва застосовує гібридні методи впливу на обидві держави, поглиблюючи проблеми та втягуючи інші країни до їх вирішення.

Важливою залишається співпраця між Анкарою та Афінами стосовно питань нелегальної міграції, яка призводить до постійної напруженості між країнами, погіршує ситуацію на Балканах і в низці європейських країн. Через це Італія, Словенія, Хорватія, Чехія, Словаччина, Угорщина зіштовхуються з необхідністю повертати прикордонні перевірки та пункти пропуску всередині Шенгенської зони, що спричиняє незадоволення громадян цих країн та викликає все більше скептицизму в доречності застосування безвізового режиму через наявність постійних перевірок. Це провокує зростання незадоволення діями урядів, посилення антимиграційних настроїв, чим вдало до і під час виборчих процесів користуються різні політичні сили. Через це все більше політиків та урядів отримують свою популярність серед виборців не завдяки конкретним діям, а популістським заявам та обіцянкам максимально боротися з міграцією та закрити країни для прийому мігрантів, зокрема і трудових.

Прогноз

Обидві країни змагаються за лідерство в Східному Середземномор'ї, бажаючи отримати доступ до його континентальних шельфів. З огляду на зростаючі енергетичні проблеми і бажання Європи провести диверсифікацію каналів постачання газу та нафти, аби позбавитися від російських енергоносіїв, можливе поглиблення суперечностей між Грецією та Туреччиною в цьому регіоні та втягування в суперечки Кіпру, Ізраїлю, ЄС. Не виключено, що росія спробує скористатися цим конфліктом у своїх інтересах, аби поширювати дезінформацію стосовно енергоносіїв у Європі.

Афіни та Анкара будуть фокусуватися на сферах співробітництва, які вигідні обом сторонам: туризм, освіта, транспортна система. Варто очікувати зустрічі на різних рівнях стосовно інших гарячих тем у відносинах Греції та Туреччини, але навряд чи будуть досягнуті позитивні результати.

03. КОРЕЙСЬКИЙ ПІВОСТРІВ

Події, інциденти

Корейський конфлікт виник внаслідок розподілу Кореї в 1948 році на зони впливу СРСР і США між Північною (КНДР) та Південною (Республіка Корея) відповідно.

Цей поділ спричинив Корейську війну (1950–1953), що закінчилася лише припиненням вогню, залишивши країни розділеними. Попри завершення Холодної війни, конфлікт залишився активним із періодичними військовими зіткненнями, і сьогодні вважається одним із найдовших «заморожених» конфліктів

світу. Південна Корея отримує підтримку від США, які мають військову присутність на південь від кордону в рамках угоди про взаємну оборону. КНДР є союзником Росії та Китаю.

Попри дипломатичні зусилля, зокрема серії самітів у 2018 році, військова напруга зберігається. Північна Корея розвинула ядерні та ракетні можливості, що спричинило міжнародну ізоляцію країни. Сьогодні корейський кордон залишається однією з найбільш мілітаризованих територій у світі, де зосереджені збройні сили КНДР, Республіки Корея, США та ООН.

За моніторинговий період відбулася низка подій, що сприяли загостренню корейського протистояння.

5 січня 2024 року Північна Корея випустила 200 снарядів по острову Йонпхьондо. Невдовзі після цього Кім Чен Ин закликав змінити Конституцію КНДР для вилучення згадок про співпрацю та оголошення Південної Кореї найбільш ворожою країною.

4 червня Південна Корея призупинила Пханмунджомську декларацію 2018 року через підвищення напруженості після запуску північнокорейських куль зі сміттям. Також Сеул відновив трансляцію антипівнічнокорейської пропаганди. У відповідь КНДР заявила про набір 1,4 мільйона новобранців до своїх збройних сил.

У жовтні Північна Корея в рамках військової угоди з росією надіслала свої війська для участі у війні проти України. Через декілька тижнів північнокорейці були вперше використані в боях проти ЗСУ в Курській області рф. Раніше КНДР почала постачати рф балістичні ракети типу KN-23, які в кількості кількох десятків були застосовані для ураження цілей в Україні.

3 грудня президент Південної Кореї Юн Сок Йоль оголосив воєнний стан, звинувачуючи депутатів парламенту в проросійськості. Проте указ був швидко анульований рішенням депутатів. Після цього президент був усунутий, а в січні 2025 року суд дозволив його арешт.

Інтенсивність

Дипломатичне протистояння зі спорадичними загрозами безпеці регіону.

Переговори між сторонами

Наразі не зафіксовано жодних важливих контактів, відносини погіршуються, лунають взаємні звинувачення та погрози.

Вплив на глобальні процеси

У 2024 році КНДР вступила в російсько-українську війну як постачальних не лише боєприпасів, а й живої сили для рф. Наприкінці жовтня лави армії окупанта поповнили мінімум 10 тисяч північнокорейців. Таким чином, на відміну від своїх регіональних ворогів (Південної Кореї та Японії), військо КНДР перетворюється на бойову силу з реальним бойовим досвідом. Імовірно, Кім Чен Ин планує використати солдатів та офіцерів, які зможуть повернутися з боїв проти України, як основу для майбутніх війн у своєму регіоні.

На тлі КНДР Сеул показує свою слабкість: країна перебуває в глибокій політичній кризі після невдалої спроби перевороту. Також південнокорейці не спромоглися надати озброєння Україні, що могло б допомогти знищувати війська КНДР.

Прогноз

Збереження статусу-кво з періодичними безпековими кризами, спровокованими Північною Кореєю. Наприклад, запуск дронів з обох сторін. Розвиток ядерної та ракетної програм КНДР продовжиться (він вже фактично обходить російське виробництво, якщо йдеться про стратегічну ядерну зброю, її якість та способи доставки). У рамках угоди про всеохопне партнерство зросте співпраця з рф, яка залежна від постачання зброї та людської сили від Пхеньяна.

04. ТАЙВАНЬ

Події, інциденти

Напруженість між Китаєм і Тайванем виникає через претензії Китаю на Тайвань як відклоту провінцію та прагнення Тайваню зберегти свій самоврядний статус. Китай регулярно проводить військові навчання навколо Тайваню, підкреслюючи готовність застосувати силу для так званого возз'єднання.

США, хоч і офіційно визнають Пекін, залишаються ключовим союзником Тайваню та надають йому оборонну зброю. Напруженість між США і Китаєм загострюється через посилення підтримки Тайваню з боку Вашингтона. Протягом кількох попередніх років Китай неодноразово нібито демонстрував готовність атакувати Тайвань, однак прямого зіткнення поки не відбувається.

Протягом моніторингового періоду Пекін проводив постійні військові навчання навколо Тайваню, створюючи перманентну загрозу безпеці острова. Наприклад, у травні відбулися навчання Joint Sword-2024, де були залучені наземні, морські, авіаційні та ракетні сили для демонстрації військової потужності в регіоні.

15 жовтня Тайвань повідомив, що його оточили 153 китайські військові літаки під час масштабних навчань. Під час військових маневрів Китаю під назвою «Joint Sword-2024B» були залучені винищувачі, безпілотники, військові кораблі та берегова охорона, що розташувалися навколо Тайваню. 90 літаків увійшли в зону ідентифікації повітряної оборони, на що Тайвань відповів розгортанням своїх сил та підвищенням бойової готовності.

Китай традиційно виправдовує навчання

як попередження проти «сепаратистських дій» або у відповідь на заяви тайванських політиків. Напруга навколо острова зберігається на високому рівні. Китайці однозначно спостерігають за ситуацією навколо російсько-української війни в контексті готовності Заходу реагувати на дії окупанта. Якщо США та союзники продовжуватимуть діяти нерішуче, Пекін вважатиме, що наслідки нападу на Тайвань будуть незначними.

У травні в Тайваню змінився президент. Лай Чін Те виступив за відновлення діалогу з Китаєм для збереження «статусу кво». Протягом року експорт Тайваню до Китаю досяг рекордного мінімуму, але водночас інвестиції в США значно зросли. У зв'язку з побоюваннями щодо залежності від тайванських чіпів, США посилили зусилля з розвитку внутрішнього виробництва, зокрема через субсидії для побудови заводу в Арізоні.

Інтенсивність

Дипломатичне протистояння з провокаціями з боку КНР.

Прогноз

Пекін займає вичікувальну позицію, спостерігаючи за подіями в інших частинах світу. Зважаючи на свої економічні проблеми, КНР не буде ризикувати доступом до глобальних ринків заради окупації Тайваню. Однак, якщо США покажуть свою безпорадність на інших театрах бойових дій (передусім у російсько-українській війні), Китай може активізувати дії щодо Тайваню.

І н ф о р м а ц і й н е в и д а н н я

НЕДЕРЖАВНОГО АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ
«УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ІНДЕКС ВИНИ РІЧНИК 2024

Видання підготували:

Юрій Сиротюк,
*директор Недержавного аналітичного центру
«Українські студії стратегічних досліджень»,
народний депутат України VII скликання, головний сержант роти вогневої
підтримки 5-ої окремої штурмової Київської бригади Збройних Сил України*

Юрій Олійник,
*кандидат політичних наук, керівник дослідницьких програм Недержавного
аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень»,
військовослужбовець Збройних сил України*

Участь у зборі інформації брали:

Андрій Рудик,
*доктор філософії у галузі соціальних та поведінкових наук, офіцер Збройних сил
України*

Іван Киричевський,
експерт інформаційно-консалтингової агенції Defense Express

Марта Олійник-Дьомочко,
кандидат політичних наук, дослідниця-африканістка, Фондація Global Ukraine

Богдан Черкас,
*кандидат політичних наук, асистент кафедри регіонознавства Інституту
міжнародних відносин Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка*

Катерина Шимкевич,
*кандидат історичних наук, експерт Аналітичного центру балканських
досліджень*

Олександр Чупак,
*керівник економічних програм Недержавного аналітичного центру «Українські
студії стратегічних досліджень»*

Анатолій Демещук,
*кандидат історичних наук, експерт Аналітичного центру балканських
досліджень*

Партнери проєкту:

КАФЕДРА РЕГІОНОЗНАВСТВА
ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Верстка: Михайло Кублій

Вичитка: Ольга Петренко-Цеунова

Контакти:

Тел.: +38(067) 605-35-05

E-mail: nac.usssd@gmail.com

usssd.org.ua

У виданні використані карти та ілюстрації,
придбані на depositphotos.com та з відкритих джерел.

Підписано до друку 31.01.2025 р.

Наклад 500 прим.